د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف عمومي ریاست

هنر

A R T

اتم ټولگی

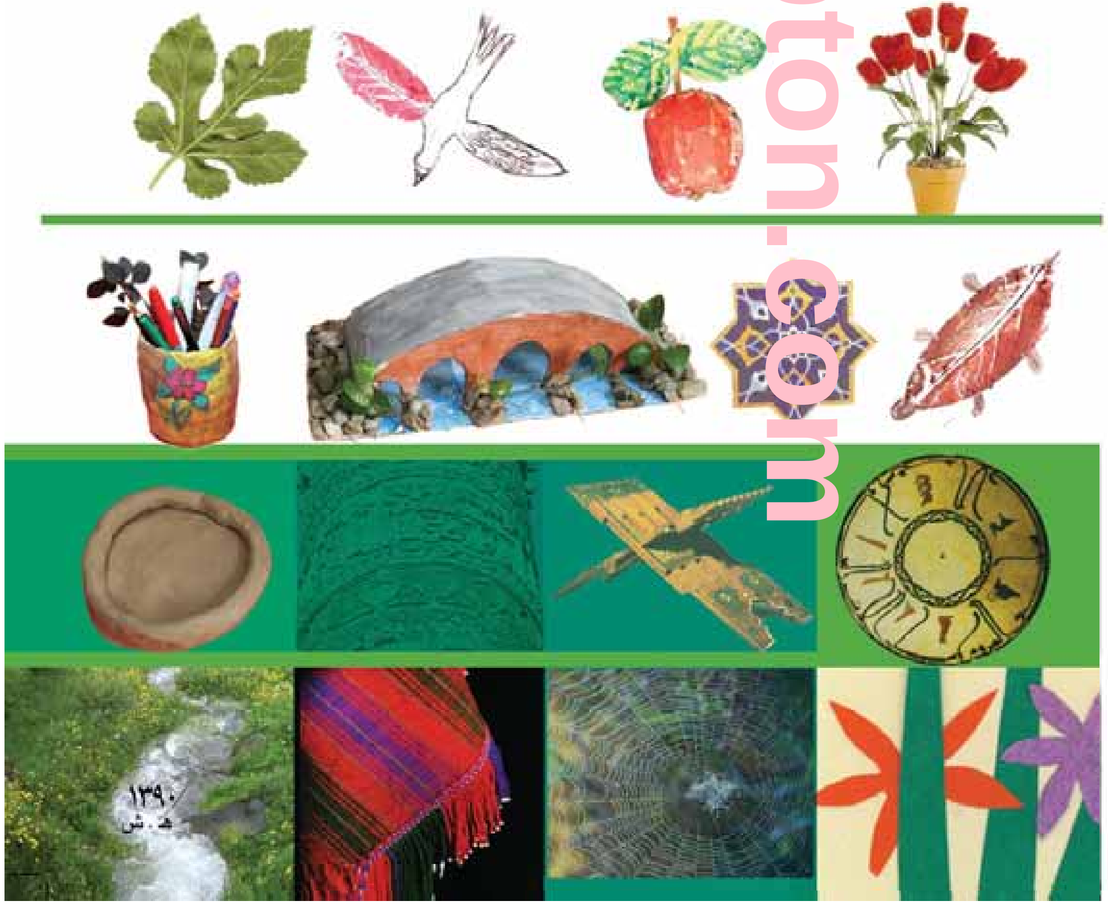

درسي کتابونه د پوهنې په وزارت پورې اړه لري،
په بازار کې یې اخیستنه او خرڅونه په کلکه منع ده.
له سرغړوونکو سره قانوني چلند کېږي.

ISBN 978-9936-25-035-2
9 789936 250352 >

Ketabton.com

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د
روزنې او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

هنر

ART

اتم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ. ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤلفان:

سیدانور میچنخیل دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

محمد غالب الله یار د هنرونو د دیپارتمنت آمر

علمي او مسلکي اډیټ:

سید انومیچنخیل،دهنرونو د دیپارتمنت علمي غړی

پوهنمل عبدالحی فرحمند د هنرونو د پوهنځي استاد

د ژبې او ادبیاتو اډیټوران

عبد الحیّ (هاشمي) د علومو اکاډومی علمي غړی

مولف محمد سهراب دیدار

د پوهنې وزارت:

غلام محمد راهي د هنر د مضمون ښوونکی

عاطفه شبنم عارفي د هنر ښوونکې

دیني، سیاسي او فرهنګي کمېټه:

- مولوي عبدالصبور عربي
- دکتور محمد یوسف نیازی
- حبیب الله راحل د پوهنې وزارت سلاکار د تعلیمي نصاب د پراختیا په ریاست کې

د څارنې کمېټه:

ـ دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین

ـ دکتور شېرعلي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول

ـ د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

دیزاین

رحمت الله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستـــان دی — دا عزت د هـــر افـــغان دی
کور د سولې کور د توره — هر بچی یې قهرمـــــان دی
دا وطن د ټولو کـور دی — د بــــلوڅـــو د ازبکـــو
د پښتـــون او هزاره وو — د تـــــرکمنـــو د تاجکـــو
ورسره عرب، گوجـر دي — پــامیـریان، نورستانیـــان
براهوي دي، قزلباش دي — هـــم ایمـــاق، هم پشه یان
دا هیـــواد به تل ځلیږي — لــکــه لمـــر پر شنه اسمان
په سینـه کې د اسیـا به — لــکـــه زړه وي جـاویدان
نوم د حق مو دی رهبـــر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د معاصر علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کېږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښایي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځېدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې خپل مسؤولیت په ریښتوني توګه سرته رسوي.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، دوطن دوستۍ د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې د دې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو مؤسسو او نورو دوستو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو، تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

	سرلیک	مخ
۱	په سیایي ټکو انځورګري	۱
۲	د افغانستان د هنر تاریخ (اسلامي دوره)	۳
۳	په طبیعي موادو ټاپه کاري	۷
٤	د مبارکۍ کارت او د پاکټ جوړول	۹
٥	د لیرې، نږدې اوریتم سره اشنا کیدل	۱۱
٦	د طبیعي منظرې انځورګري	۱٥
۷	د جشنونو او ملي لوبو انځورګري	۱۷
۸	له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول	۱۹
۹	له اسلامي هنرونو سره آشنایي	۲۱
۱۰	له اسلامي ډیزاینونو څخه کاپي کول	۲٥
۱۱	دلیک دښکلا له هنر سره اشنایي	۲۷
۱۲	د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي	۳۱

۱۳	له اسلامي معمارۍ سره اشنايي	۳۳
۱٤	له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پل)جوړول	۳۷
۱٥	له اسلامي هنرونو سره اشنايي	۳۹
۱٦	له ختیوڅخه د قلمدانی جوړول	٤۳
۱۷	له منیاتورۍ سره اشنایي	٤٥
۱۸	د قرآنکریم د رحل جوړول	٤۷
۱۹	له افغاني هنرمندانو سره اشنايي	٤۹
۲۰	له افغاني هنرونو سره اشنايي	٥۱
۲۱	د افغانستان له ملي موزيمونو سره شنايي	٥٥
۲۲	د منابعو فهرست	٥٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱

د سیاهي په ټکو انځور
آیا کله مو د اسمان په وریځو کې، اشنا شکل لیدلی دی؟

څو څاڅکي جوهري رنګ د یوه کاغذ پر مخ واچوئ، بیا خپل کاغذ قات کړئ او په لاس لږ څه زور پرې وکړئ. وروسته بیا کاغذ خلاص کړئ، هغو نقشو ته په ځیر سره وګورئ او د کاغذ پاڼه له څو زاویو څخه وګورئ، تر څو په هغو کې آشنا نقشونه او انځورونه پیدا کړئ. کله چې رنګونه وچ شول د مناسبو خطونو په ورزیاتولو سره هغه شکل چې تاسې په کې لیدلی دی بشپړ کړئ او هغه نوروته وروښیئ.

(۱- انځور) د سیاهي هر ټکی چې د کاغذ پر مخ پرېږدئ کاغذ قات کړئ چې ورته شکل د کاغذ په بله برخه کې رامنځته شي.

(۲ انځور) د کاغذ پاڼه په تورو لکو ډکه کړی او صبر وکړئ چې وچ شي او پر هغه باندې

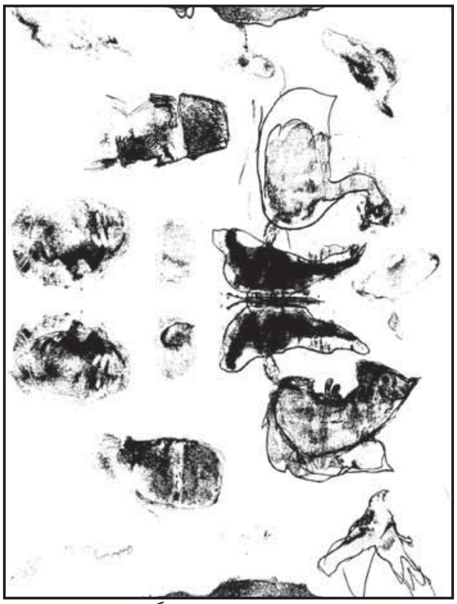

(۳ انځور) کاغذ هرې خواته وڅرخوئ او گورئ چې د خپلې خوښې شکلونه جوړ کړئ.

بیاهم انځورنو ته په ځیر وګورئ او نوي نقشونه پیدا کړئ او د خطونو په اضافه کولو نوی شکل انځور کړئ. دې کارته ادامه ورکړئ ترڅو د ټولو ټکو یا خاپونو څخه انځورونه جوړ شي:

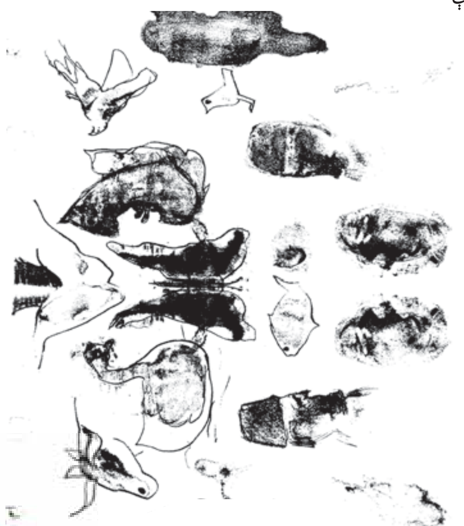

تمرين:

۱- د رسم شوو شکلو په اړه په خپل منځ کې سره وغږیږئ.

۲- په خپل کورکې د اوبه د پونه کولو (آب پاشی) په وخت کې کوم ناڅاپې انځورونه د ځمکې پر مخ وینئ، هغو ته پاملرنه وکړئ او وګورئ چې کوم اشنا شکلونه په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲

په اسلامي دوره کې د افغانستان د هنر د تاریخ سره اشنایي.

آیا پوهیږئ چې د افغانستان د اسلام نه مخکې او وروسته هنرونه څه توپیر لري؟

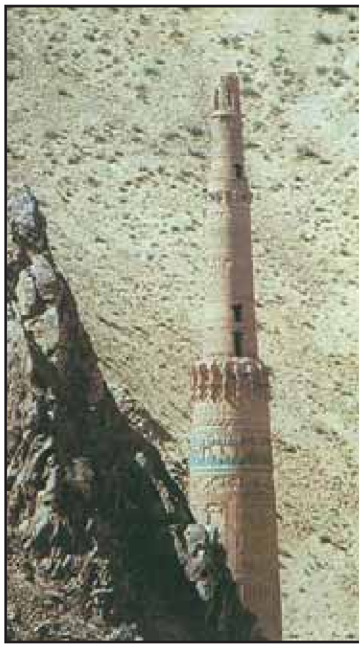

په افغانستان کې اسلامي ودانیود غزنویانو په دوره کې ډېره وده او پراختیا ومونده. د تاریخي منابعو په قول، چې د غزنویانو دوره د ودانیو، شکلو،مانیو او لویو جوماتونو دجوړېدو دوره بلل شوې ده چې د سلطان محمود غزنوي او د ده زوي (مسعود) د واکمنیو په زمانه کې په غزني او هرات کې جوړ شوي دي. اوس د دې ودانیو یوازې یوه برخه په ځای پاتې ده. د دې ابداتو په کنار کې په غزنی کې د (ایینې) مانۍ قصرونه او منارونه او په هلمند کې لښکری بازار د یادولو وړ دي د سلجوقیانو په دوره کې د امیرانو واکمنانو په هڅونه او د ځینو وزیرانو لکه (نظام الملک) په اشاره ډېرې لویې ودانۍ جوړې شوې دی. غوریانو هم ډېرې لویې ودانۍ جوړې کړي وي چې یوه بېلکه یې د (جام منار) دی چې ٦٤ متره لوړوالی لري، دا منار ځکه د ډېر ارزښت وړ دی چې د ښکلا لپاره یې خښتی او کوفي خط باندې پر هغې ځینې لیکنې شوې دي دا د افغانستان د ډېرو مهمو اثارو څخه شمېرل کېږي، او د نړۍ د فرهنګي میراثونو په لیست کې هم ثبت شوي دي.

د هرات جامع جومات چې د سلطان (غیاث الدین غوري له خوا یې په هرات کې د بنسټ ډبره کیښودل شوه. خو د بشپړېدو وکاریې د هرات د تیموریانو تر دورې پورې و رسیده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۲ انځور) د جام په منار لیکل شوی کتیبې.

د بلخ په غرب کې د (بابا حاتم) زیارت چې په هندسي انځورونو، ګلانو،بوټو، دکچ کاریو د ډیزانونو په ښکلا، کتیبو، او د قابونو په ښکلا ښکلی شوې لرغونتیایې له ۵۳ هـ ق کال څخه پخوا ښودل شوی ده.په دغې دورې کې د ښکلا لپاره د ودانیو جوړولو زیات رواج درلود.

(۳انځور) په افغانستان کې د جام منار ښکلاوې او کتیبې چې په سوره مریم پورې اړه لري.

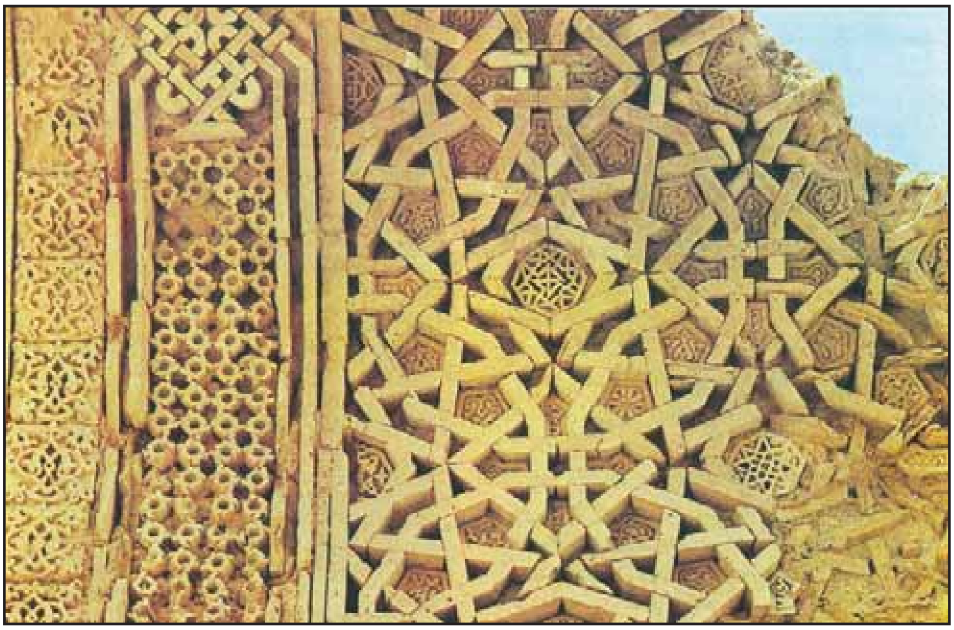

(٤ انځور) د بادغیس په قلعه نو کې د (شاه شهید) په کنډوالو کې ځینې کاشي کارئ په شپږمه او اومه هجري پیړۍ پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ودانیو جوړولو بهیر د چنگیزیانو د یرغل په دوره کې په ټپه ودریده، نو ځکه په دې اوږده دوره کې د تزئیني اثارو څخه نور څه پر ځای پاتې نه شول. له هغوی وروسته د تیموریانو دوره د لویوودانیو او په هغې کې د اسلامي هنرونو د انځورونو له پلوه یوه ډېره ځلانده، بډایه او غني دوره وه. په ځانګړې توګه په هرات کې د (شاه رخ) میرزا او (سلطان حسین بایقرا دورې او په افغانستان او هند کې د (بابر) دورې د یادولو وړ دي.
د دې دورو آثار په نهمه هجري پیړۍ کې د (ګوهرشاد بیګم) زیارت، د سلطان حسین بایقرا زیارت په لسمه هجري پیړۍ کې د شپږوښکلي شوو منارو((څلو)) سره د(خواجه عبدالله انصاري زیارت، د هرات ګذرګاه او نور زیارتونه او هم په بلخ کې د (حضرت علي کرم الله وجهه) زیارت چې د سخي په روضه مشهور دی. دا ټولې ځانګړتیاوې د تیموریانو دمعمارۍ دهنر ښکارندوی دي. د دې دورې نور اثار، لکه: د کندهار د سر پوزې په غره کې (چهل زینه) چې د تاریخ د لیکنې په اساس د .

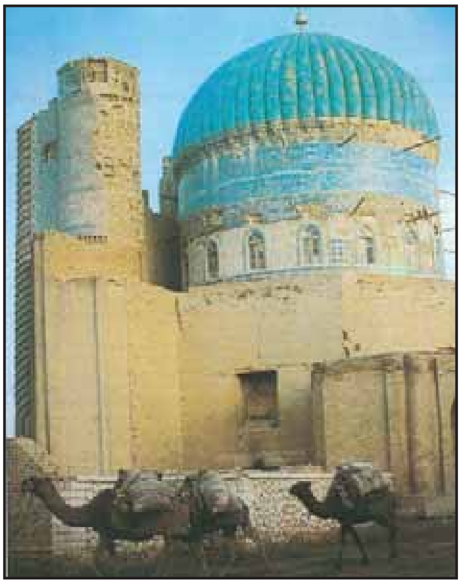

(٥ انځور)په نهمه هجري پیړۍ کې د (خواجه ابونصر پارسا قبر

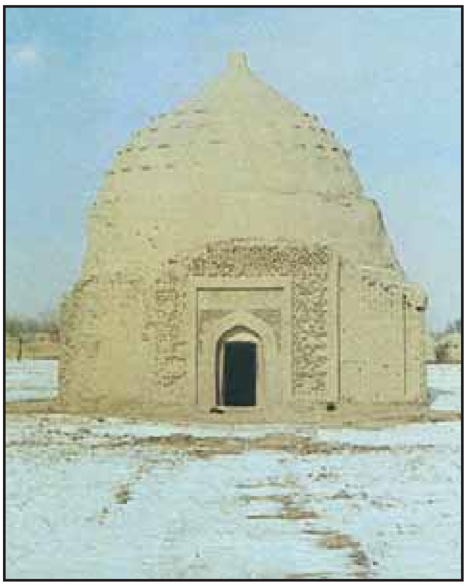

(٦ انځور په پنځمه او شپږ مه هجري پیړۍ کې د بابا حاتم مقبره

(c) ketabton.com: The Digital Library

بابر پاچا، په امر له تراشل شوو تيږو څخه جوړه شوې ده چې اتياوو کسانو تېږوتو ړونکو د نهو کالو په موده کې جوړه کړې ده. همدارنګه د بابر په وخت کې په کندهار، کابل، استالف او په شمالي او ختيځو برخوکې ډېر لوی لوی باغونه جوړ شوي دي چې ډېر مشهوري يې دادي: (علم ګنج)، شهرا را) دلکشا، چار باغ، د بابر باغ، د بګراميو باغ، د صفا باغ، او د کوکب باغ او داسې نور.

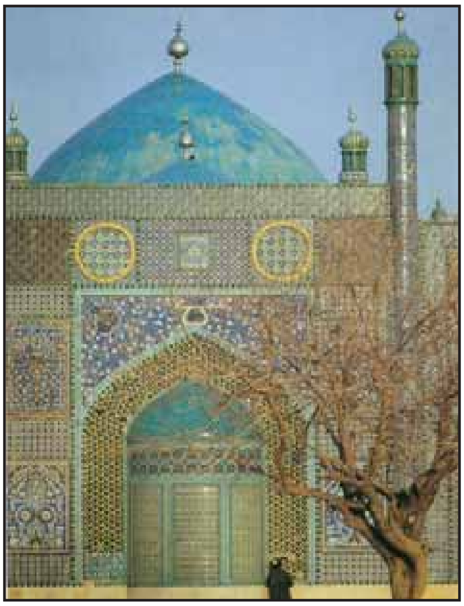

(۸ انځور) د حضرت علي (کرم الله وجهه) روضه

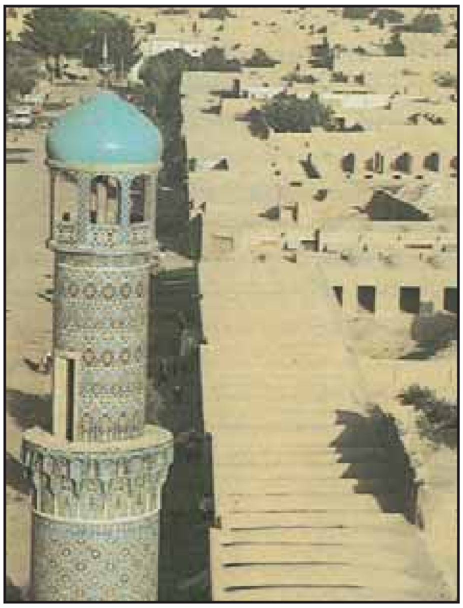

(۷ انځور) د هرات د جامع جومات منار

تمرين:

۱- ستاسې په چاپيريال کې د اسلامي دورې کومې ودانۍ تراوسه پاتې دي؟

۲- په اسلامي ودانيو کې له کومو موادو څخه کار اخيستل کيده؟

۳- په افغانستان کې د اسلامي دورې د ودانيو ډېرې مهمې ځانګړنې کومې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳

په طبیعي موادو ټاپه کول

آیا تر اوسه مو فکر کړی دی چې له کومو شیانو څخه د ټاپه کولو لپاره کار اخلئ؟

له رنګینو مهرونو څخه په کار اخیستنه ټاپه کول سرته رسیږي. مهرونه په دوو ډلو ویشل کېږي: تیارمهرونه او جوړ شوي مهررونه: طبیعي مواد چې ډېر شکلي جوړښتونه لري.کولی شو چې د ټاپه کولو لپاره له تیارو یا طبیعي مهرونو څخه کار واخلو. د الوتونکو بڼکې، ډبرې، صدفونه، دونو لښتې او پاڼې او ...... چې ډېر عجیبه او حیرانوونکي جوړښتونه لري. د هغوی په مرسته کولی شو. بېل بېل رنګه نقشونه لاس ته راوړو، همدارنګه کولی شو چې د میوو او سبو د عمودي اوافقي نیمولو او پریکولو څخه ګټه واخلو او له نیمې شوې برخې څخه چې په رنګ ککړه وي، د ټاپې لپاره کار واخلو.

د طبیعي موادو په ټاپه کولو کې د پدیدې بېلې سطحې باید په پام کې ونیول شي او د هغې له هر لورې څخه ټاپه جوړه کړئ. په دې ډول له بېلابیلو طبیعي جوړښتونو سره آشنا کېږئ او نوي انځورونه پیدا کوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طبيعي موادو د ټاپې تر ســرته رســولو وروســته کله چې رنګونه وچ شول، په جوړشــوو انځورونو ، نوي او تازه رســمونه وکاږئ. بیا انځورونو ته په ځير وګورئ او د خطونو په ورزیاتولو هغه په نوي شکل بدل کړئ.

(۲ انځور) په طبيعي موادو ټاپه کاري.

(۳ انځور) په طبيعي موادو د ټاپې بشپړول او په هغې د نوو شکلونو جوړول.

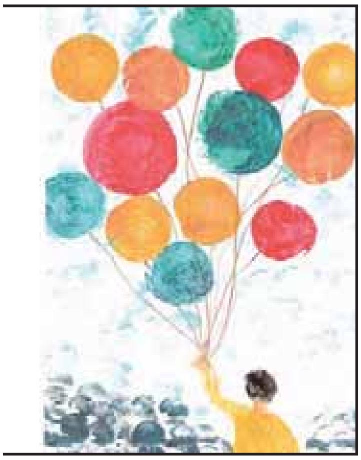

(٤ انځور) په طبيعي موادو ټاپې بشپړول.

تمرين:

ستاسې په چاپيريال کې چې کوم طبيعي مواد شته، هغو ته په ځير سره وګورئ، څه ډول يوه ښکلي ټاپه جوړولی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤

د مبارکۍ کارت او دپاکټ جوړول

تراوسه مو څو ډوله د مبارکۍ کارتونه ليدلي دي؟

خلك په بېلو،بېلو ورځو او مناسبتونو د مبارکۍ کارتونه يو بل ته ورکوي، لکه: د ميلمستيا کارت،د قرآنکريم د ختم کارت ، د کوچني اختردمبارکۍ کارت، د لوی اختر د مبارکۍ کارت، د نوي کال د مبارکۍ کارت، د زېږېدنې د ورځې کارت د ښوونکې د ورځې کارت ...او نور د مبارکۍ کارتونه په بېلا بېلو کچواو اندازو او بېلا بېلو طرحو جوړېږي.سر بېره په هغو کارتونو چې په بازارکې پلورل کېږي، کولی شو لاسي کارتونه په ښکلې بڼه جوړ کړو. دکارت د جوړېدو لپاره بايد موضوع وټاکل شي. وروسته يې اندازه طرح او د جوړولو لاره چاره وټاکل شي. لومړی يو سپين او يا رنګه مقوا کاغذ د هغه کارت چې تاسې په پام کې نيولی دی د هغه په شکل او اندازه پرې کړئ. دکاغذ منځ په پنسل اويا کوم شي باندې چې تيزه څوکه ولري، يو خط کش کړئ ترڅوله سم نيما يې څخه قات شي. لومړی دکارت په مخ خپله طرحه انځور کړئ.

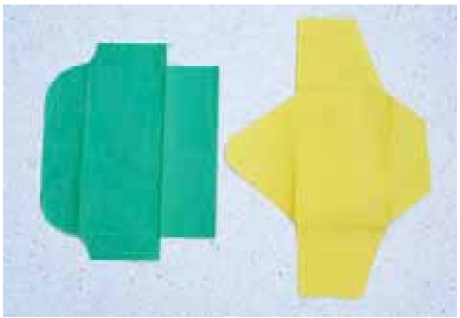

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغې د ښکلا لپاره له بېلا بېلو لارو څخه، لکه: انځورګري ، ټاپه کاري، د بېلا بېلو موادو نښلول يا رنګه کاغذونه د (کولاژ) د طرحې بشپړول او يا په هغې باندې د نورو مواد و نښلول او يا له څنګ په څنګ ايښودلو څخه کار واخلئ.

ځينې کولاژونه پنډ وي پام کوئ چې ستاسې کارت زيات پنډ نه شي او په پاکت کې په ښه شان ځای شي. پام مو وي د کومې ورځې په مناسبت او يا هغه چاته چې تاسې کارت ورکوئ له روښانو او لارو چارو څخه يوه لاره د هغو د بشپړېدو لپاره وټاکئ . لومړی خپله طرحه د کارت په مخ انځور کړئ. د کارت مخ او د هغې د ننه برخه په ښکليو انځورونو ښکلې کړئ. وروسته په ښکلي خط د کارت د ليکلو برخه وليکئ. د کارت تر چمتو کولو وروسته کولی شئ هغه ته يو ښکلی پاکټ جوړ کړئ. د پاکټ اندازه د کارت له اندازې سره په پام کې ونيسئ. ديوه پاکټ د جوړولو لپاره بيلا بيلې لارې شته. تاسې کولی شئ يو جوړ پاکټ خلاص کړئ او د پاکټ د جوړېدو طريقه ترې زده کړئ. او هم کولی شئ چې د پاکټ د جوړوو لپاره يوه نوې طرحه جوړه کړئ. د پاکټ د جوړولو ډېره اسانه لاره داده چې خپل کارت د يوه سپين کاغذ په منځ کې کېږدئ او بيا په پنسل باندې د هغې څلور طرفه تت او کمزوري خطونه وباسئ او په څلورو خوا وو يې مثلثونه رسم کړئ او بيا اضافي ځايونه بيانې کړئ او د تتو خطو ځايونه قات کړئ او درې مثلثونه سره ونښلوئ، نو ستاسې پاکټ به تيار شي. پام مو وي چې د پاکټ د ننه برخه په څنډوپورې ونه نښلي وروسته بيا خپل کارت د پاکټ په د ننه کې کېږدئ او څلورم مثلث پرې قات کړئ او خپلو خپلوانو ته يې ورکړئ.

تمرين:

۱- ديوې ځانګړې ورځې په مناسبت يو کارت جوړ کړئ، طرحه، اندازه او د ښکلا طريقه يې په خپله خوښه وټاکئ.

۲- د کارت په اندازه يو ښکلی پاکټ جوړ کړئ او خپل کارت په کې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تناسباتو، ليرې، نږدې او ريتم سره اشنايي.

په طبيعت کې د پديدو ترمنځ کومې اړيکې وينئ؟

تناسب: ايا د فيل او زرافې د بدن اندازې، د سرېو د سترګواو د پوستکي رنګ، ديوه ماشوم د لاس پوستکي او د يوه زاړه سړي د لاس پوستکي ته مو پام کړی دی؟ د برخو او اجزاوو تر منځ نسبت له يو بل سره او په هره

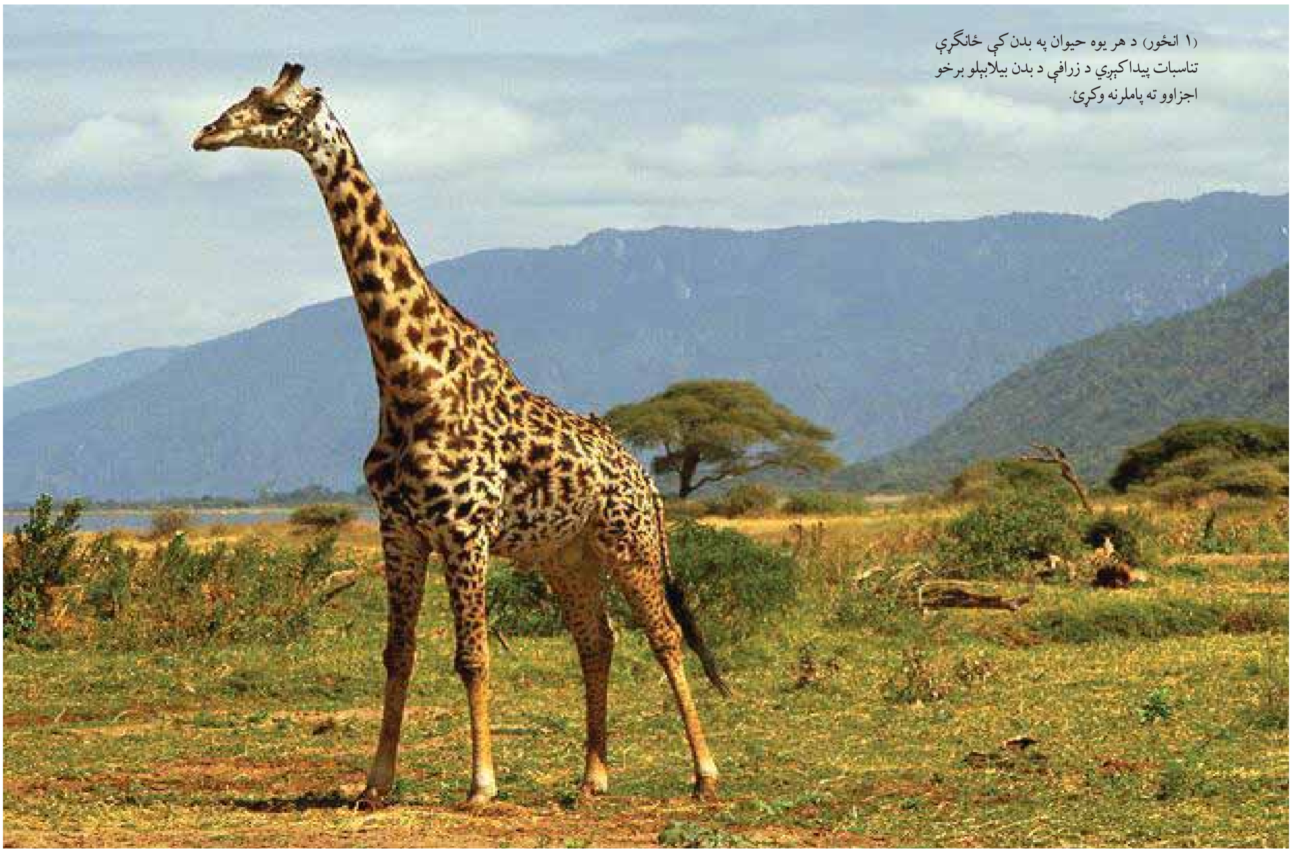

(۱ انځور) د هر يوه حيوان په بدن کې ځانګړې تناسبات پيدا کېږي د زرافې د بدن بيلابيلو برخو اجزاوو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدیده کې د هر یو جز نسبت ته تناسب وایي.په طبیعت کې زیات شمېر تناسبونه لیدل کېږي. په طبیعت کې هره پدیده ځانګړي تناسبونه لري. له همدې امله په طبیعت کې د خدای تعالی (ج) مخلوقات په هنري او د بشر په لاس جوړښتونو کې د تناسب او ایجاد معیار ګرځېدلی دی.

انسان د غرونو، تیږو، ونو ، ګلانو، حیواناتو، الوتونکو، کبانو او ......په دقیقه لیدنه خبرېږي، د توتي د بڼکود رنګونو تر منځ تناسب، د فیل په بدن کې د اجزاو ترمنځ تناسب (د فیل خړ توم (هاتي) اوږد شکل، پلن غوږونه، سر، بدن او د فیل لوې پښې) او د ونو داوږدوالي او پلنوالي تناسب په همدې ترتیب د انځورګرۍ لاسي کار، په ختهٔ کار، د حجمونو جوړولو او ..... د اندازو تر منځ تناسب، شکلونو او جوړښتونو ته اړتیا لري.

پر سپکتیو: (لریوالی او نږد یوالی) هغه شیان چې لېرې دي او هغه شیان چې نږدې دي څه توپیرونه سره لري؟ انسان د لېرېوالي او نږد یوالي په سبب شیان او طبیعي پدیدې، په بېلا بېلو بڼوویني. د مثال په توګه که یو ځنګله ته له لېرې وکتل شي هغه ونې چې نږدې دي له رنګه ډکې د ډېرو جزییاتو سره لیدل کېږي او هغه ونې چې لیرې وي کم رنګه ، لنډې او جزییات یې نه تر سترګو کېږي، نو له دې امله اندازه او د اشیاوو لیدنه له نږدې او لېرې څخه توپیر کوي.

(۲ انځور) د بېلو بېلو ګلانو په رنګونوکې تناسب، د نباتاتو حیوانانو، کبانو، الوتونکو او حشراتو تناسب ته په غور وګورئ.

(۳ انځور) د حیواناتو په تن کې د بېلا بېلو سیمو د ونو شکل ، وریځو او غرونو ته پاملرنه وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٤ انځور) د جوارو د دانو د تکرار منظم ریتم ته پاملرنه وکړئ.

(٥ انځور) د غني په تارونو د ریتم تکرار ته پاملرنه وکړئ.

د اشیاوو او طبیعي پدیدو په کوچنیو او لویو انځورولو کولی شو لیرې او نږدې وښیو. همدارنګه په متضادو رنګو هم کولی شو لیرې او نږدې وښیو لکه:(تیره رنګونه د روښانه رنګو تر څنګ) هنرمندان د لیر یوالي او نږیوالي لپاره له بېلا بېلو لارو چارو څخه کار اخلي. تصویرونه وګورئ او د لېرېوالي او نږدیوالي د بېلا بېلو لارو چارو په هکله سره وغږیږئ.

ریتم: ایا تر اوسه د شپو او ورځو او د کال د فصلونو تکرارته پاملرنه کړې ده؟ په طبیعت کې د پدیدو تکرار او بدلون یو ځانګړی نظم لري.

هنرمندان د هنر په بېلابېلو څانګو کې د کلمو، غږونو، شکلونو، رنګونو، او خطونو تر منځ تکرار او بدلون رامنځ ته کوي. ریتم کله منظم او کله نا منظم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٦ انځور) د وریځو تکرار په أسمان کې یو ځانګړی ریتم رامنځ ته کوي.

(٧ انځور) دګوره خر د خطونو ریتم ته وګورئ.

وی. منظم ریتم په طبیعت کې، لکه: د زړه د حرکتونو او په هنر آثاروکې، لکه: د کاشي کاری په انځور کې یا د قالینو او بدل منظم تکرار دی. د غیر منظم ریتم نمونې په طبیعت کې، لکه: د بحرد اوبو څپې، چې په بېلا بېلو فصلونو کې ډول ډول بدلونونه په کې رامنځته کېږي. نا منظم ریتم په هنري اثارو کې د خطاطی د الفبا په تورو کې لیدل کېږي چې د عمودي او افقي خطونو په یو ځای کیدو یې ځینې برخې زیاتې اوځینې نورې یې کمې وي او بېل بېل بدلونونه لري. نا منظم ریتم د سترې کوونکي تکرار مخنیوی کوي.

دبېلو بېلو رنګونو، جوړښتونو، خطونو، شکلونو نه په کار اخیستنه کولی شو چې په هنري تجسمي اثارو کې تناسب، ریتم او ښکلا منځ ته راوړو، هنرمندان د بېلا بېلو ریتمونو الهام له طبیعت څخه اخلي.

تمرین:

۱- د تناسب نمونې په شکلونو، رنګونو او اندازه په طبیعت کې پیدا کړئ او د هغو په هکله سره وغږېږئ.

۲- د خپلې خوښې له رنګونو څخه په یوه پاڼه کې یو ښکلی ریتم جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶

د منظرې انځور ګري

ستاسي پر شاوخوا او طبيعت کې د ليدنې ښکلي ځايونه شته؟ له هغو کوم يو د انځور ګرۍ لپاره ټاکئ؟

دګلانو د ښتې، باغونه، ځنګل، دګودر غاړه، د طبيعت ډېرې ښکلې منظرې دا ټول د نقاشۍ لپاره مناسبې موضوعګانې دي. د طبيعت فضا د انځور ګرۍ له صفحې څخه ډېره لويه ده، خو کولی شو چې هغه په مناسبه اندازه وړوکې کړو او د انځور ګرۍ په پاڼه کې يې ځای کړو.

لومړی په خپل شـاوخوا کې يوه ښکلې منظره انتخاب کړئ. وروسته تصميم ونيسئ چې کومه برخه انځور کړئ.

(۱ انځور) د دې منظرې د انځورولو لپاره لومړی اوبه رسم کړی او بيا افق او بيا عرونه انځور کړئ.

(۲ تصوير) د دې منظرې په انځور ولوکې لومړی د لارې خطونه او ونې انځور کړئ.

پــه غور او دقت هغې ته وګورئ او بيا هر هغه شــي چې ډېــر لوی وي هغه انځور کړئ او وروسته د هغه په شاوخوا کې نور شيان ورزيات کړئ. ښه داده چې لومړی منظره په رنګه پنسل چې کم رنګه وي وباسئ، ځکه چې که کوم ځای د اصلاح وړ و، هغه ته بدلون ورکړئ. د انځورولو په وخت کې تناسبات، لېرېوالی، نږدېوالي او ريتم ته په طبيعت کې په کلکه پام وکړئ او هغه په انځور ګرۍ کې وښياست.

کله مو چې طرحه بشــپړ شــوه، نو بيا د طبيعت رنګونه په ډېر دقت وګورئ. تاســې کولی شئ په خپل انځور کې له طبيعي رنګونــو څخه کارواخلــئ او يا د خپل احســاس د بيانولو لپــاره ذهني رنګونه د طبيعت په فضا کې وکاروئ. او کوښښ وکړئ چې په خپله نقاشۍ کې د رنګونو ورته والی او هم غږي وښيئ.

(٤ انځور) په دې منظره کې لومړی ونه انځور کړئ.

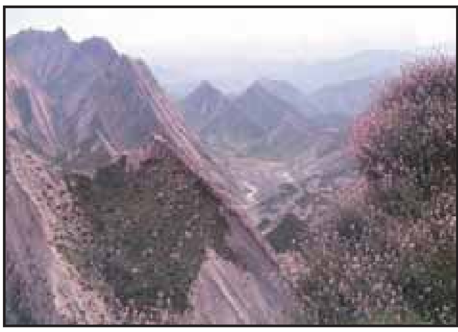

(٥ انځور) لومړی غرونه او بيا ونې انځور کړئ.

تمرين:

له ټولګي څخه د باندې د خپلې خوښې د منظرې په انځورولو پيل وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷

د جشنونو او ملي لوبو نقاشي

د ريښتيني ژوندانه کومې موضوعګانې د انځورګرۍ لپاره ټاکئ؟
جشنونه او لوبې د انځورګرۍ لپاره کومې په زړه پورې صحنې لري؟

هر هېواد ځانګړي دودونه او رواجونه لري چې خلک يې په بېلا بېلو وختونو کې لمانځي. دا لمانځنې د موضوع د ارزښت ښکارندوی دي. ځينې رسمونه او رواجوانه خصوصي وي چې په يوې يا څو کورنيو پورې اړه پيدا کوي، لکه: د واده مراسم او ځينې مراسم عمومي وي چې د هېواد هروګړي ته د ارزښت وړ وي او ټول خلک په کې خوښي ښکاره کوي، لکه: د افغانستان د خپواکۍ جشن چې هر کال د زمرې په ۲۸ نېټه لمانځل کېږي.

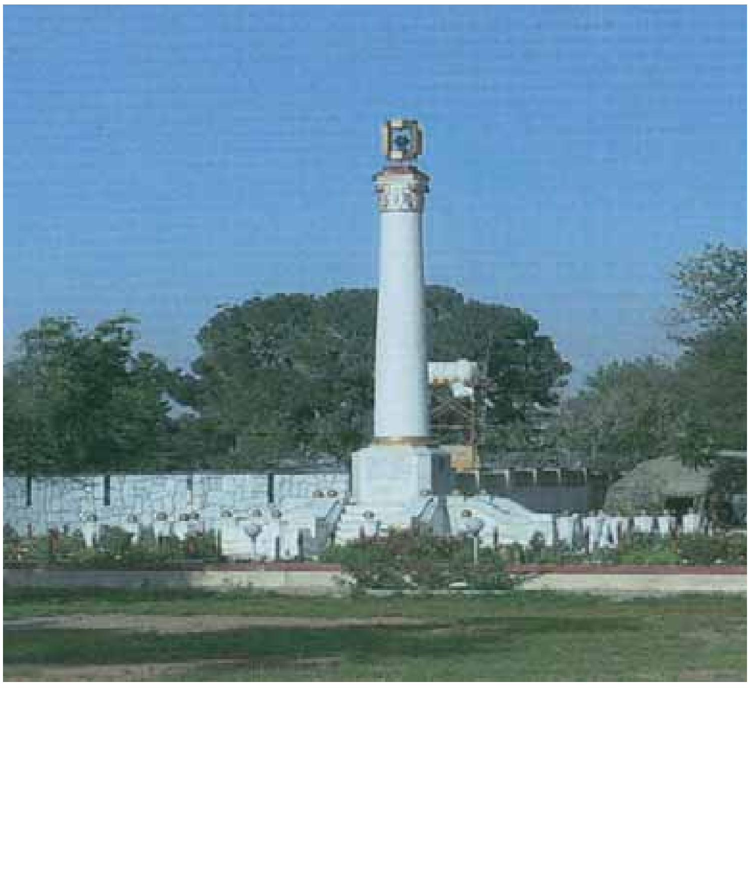

دا په افغانستان کې ملي جشن دی. په ۱۲۹۸ هـ ش کال کې د اعلیحضرت امان الله خان په مشرۍ او د افغان میړني ولس په سربښندنو افغانستان د هغه وخت له انګلیسي یرغلګرو څخه آزادشو. په دې ورځ ولس مشر او ولسي لوړ پوړي چارواکي د خلکو ترڅنګ د جشن په مراسمو کې برخه اخلي.

په ملي جشنونو کې داسې لوبې سرته رسیږي چې د ټولو لپاره په زړه پورې وي. له همدې امله دا ورځې د خلکو په زړونو کې د ډېر وخت لپاره پاتې کېږي چې ځینې برخې یې نه هیریدونکې دي. موسیقي غږول کیږي او هنرمندان د ازادۍ ځانګړې سندرې وایي.

د خپلواکۍ په جشن کې بېلا بېلې سپورتي لوبې ترسره کیږي چې یوه یې هم (نیزه بازي) ده. نیزه بازي په اس، نیزه او د لرګي پـه موګي باندې چې تقریباً پنځلس سانتي متره وي او په ځمکه کې ټکوهل کېږي. داسې ترسره کېږي چې ډول وهونکی ورته ډول وهي او نیزه باز پر اس سپور د موګي په لوري حرکت کوي. څومره چې موګي ته نـږدې کېږي په همغه انـدازه ډول وهونکی، هم تیز ډول وهي ترڅو نیزه باز موګي ته ورسیږي او دنیزې په سر د لرګي موګی پورته کړي، هغه نیزه باز چې په دوو وارو کې موګی پورته نه کړي، د لوبې بایلونکی شمېرل کېږي. دا لوبه په خلکو کې ډېر شور او زوږ رامنځ ته کوي.

تمرین:

۱- ایا پوهېږئ چې په افغانستان کې ملي جشنونه کوم دي؟

۲- هغه جشن او میله چې ډېر مو خوښېږي په هلکه یې سره خبرې وکړئ او د جشن هغه صحنه چې ستاسې خوښه شوي وي، انځور کړئ او ننداری ته یې وړاندې کړئ او په هکله یې سره وغږیږئ.

۳- ستاسې په ښار کې په جشن کې کوم رسم او دود تر سره کېږي؟ په دې ورځ کومې لوبې سرته رسوئ؟ په هکله یې سره وغږیږئ.

٤- په هغه ځای کې چې ژوند کوئ د لوبو په اړه یې پخپلو کې سره خبرې وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸

له غونج شوو کاغذو څخه د حجمونو جوړول.
کوم باطله مواد دحجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي؟

ډېر باطله مواد زموږ په شاوخوا کې شته چې د حجمونو د جوړولو لپاره مناسب دي د دې موادو له ډلې څخه یو هم باطله کاغذدی. له باطله کاغذ څخه په بېلا بېلو لارو او روشونو حجمونه جوړوي چې یو هم له غونج شوي کاغذ څخه ګټه

اخیستنه ده. د دې کار لپاره تاسې هم کولی شئ چې د خپلې خوښې موضوع وټاکئ او د هغې د شکل او اندازې په هکله تصمیم ونیسئ. په بېلا بېلو رنګود باطله کاغذونو ټوټې را ټولې کړئ.

خپل لاسونه لږ څه لانده کړئ او باطله کاغذونه په دواړولاسوښه کلك کړئ ترڅو ښه غونج شي او وروسته هغه شکل چې ستاسې په ذهن کې وو په همغه ډول خپل غونج شوي کاغذونه تنظیم او د خپلې خوښې شکل جوړکړئ. کولی شئ حجم يو او یا څو ټوټې جوړ کړئ او د سکاشتیپ په وسیله یې سره ونښلوئ.

(۲ تصویر) دغونج شویو کاغذو څخه یوه جوړه شوې مڼه

(۳ انځور) دغونجوشویو کاغذو برخې سره ونښلوئ او په لرګیو پورې چې د الوتونکي پښې دي، وصل کړئ.

(٤ انځور) وزرونه، لکۍ، مښوکه او سترګې یې په حجم پورې ونښلوئ.

تمرین:

یو مقوا ډبل کاغذ د دایرې په شکل جوړ کړئ. ترڅو کاغذي واړه شکلونه، لکه: (مرغی) له غونج شویو کاغذوڅخه جوړه او رنګه کړئ. دنخ د تار په واسطه هغه د دایرې په مرکز پورې ځوړند کړئ بیا یې د کوټې له چت را وځړوئ او که دا شکلونه کړکی ته نږدې وو، نو باد هغه ښوروي، حجمونه په حرکت راولي او ښکلا یې زیاتېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹

له اسلامي هنرونو سره آشنايي

آيا پوهېږئ چې اسلامي هنر له مسيحي هنر سره څه توپير لري؟

د اسلام مقدس دين په عربستان کې چې د وحې د نازيليدو ځای دی، را څرګند شـو. وروسـته په ډېره بيړه د ختيځ له خوانه تر منځني ختيځ، چين او هند پورې او د لويديځ له خوا تر افريقا او هسـپانيي پورې خپور شو. په دې پراخو سيمو کې يې د ډېرو ژبنيو، قومي، جغرافيايي، تاريخي او نورو توپيرونو سره سره يو شريک دين، تمدن او فرهنګ منځ ته راوړ چې اسلامي هنر يې له پايلو څخه دی.

مسـلمانانو لومـړی، د دوو معاصـرو او لويو تمدونـو د هنرمندانـو د(بيزانس او اسـلامي نړۍ) له هنرونوڅخه د اسلام د سـپيڅلي دين د راڅرګنديدو په وخت کې د جوماتونو د جوړولو لپاره ګټه او چته کړه. په نوو مسـلمان شـوو هېوادو کې د وخـت پـه تيريدو هنرمندانو هلـې ځلې وکړې چې د اسـلامي عقيدو دبيانولو مناسب کالبونه په خپلو هنري آثاروکې پيدا کړي. اسـلامي اعتقادات، لکه: د لـوی خدای(ج) يووالـی، د مخلوق يووالی (هم غږي) چې په قرآن عظيم الشان کې يې بيان راغلی

(۱ تصويـر) د هرات پـه (ګذرګاه) کې د (خواجـه عبدالله انصاري) په قبر د بسـم الله الرحمن الرحيـم ليکنه چې کاشي شوي ده.

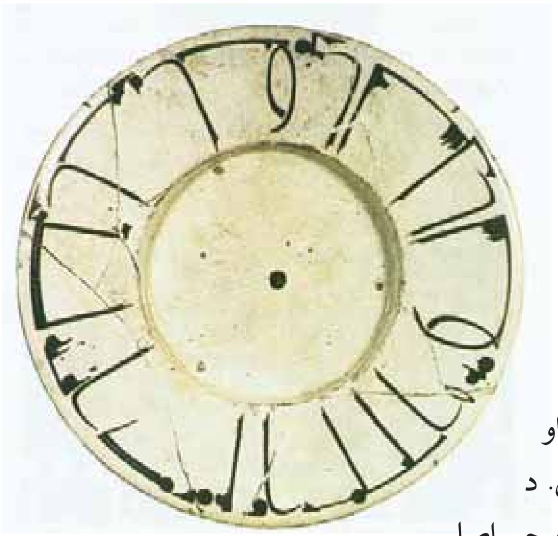

دی، په اسانتیا سره نه شوکولی چې په هنري آثارو کې یې وښیي. له همدې امله هنرمندانو د دایرې په څیر له هندسي سمبولیکو شکلونو څخه چې د (یوالی څرګندوی) دي په بېلا بېلو دیزاینونو په مرکزي نقطه باندې ټینګار وکړ چې د عالم د بېلا بېلو پدیدو یوالی او هغه حقیقت چې له شکلونو او ظاهري موجوداتو څخه ډېر لوړ دی، څرګند کړي. د دې نظر له مخې اسلامي هنر له مسیحي هنر سره چې اصلي موضوع یې د مسیح (ع) او حضرت بی بی مریمی د ژوندانه د بېلا بېلو صحنو څرګندونه کوي، ډېر توپیر لري. مسلمانو هنرمندانو د قرآنکریم لیکنه په ښکلي خط او د لویو ښکلو جوماتونو جوړولو (د جمعې او اخترونو د لمونځونو د اداکولو لپاره) په خپلو آثاروکې نظم ، تناسب، تعادل، هم غږي او ښکلا په وجود راوړل چې روحاني ښکلې خطي اثار، اسلامي معماري او د طراحی نمونې، د سفالي لوښوجوړول، فلزکاري د لرګیو لوښې، د ټوکر ټوټې ، قالینې اوکتاب جوړول یې نورې لاس ته راوړنې دي.

(۲ تصویر) د مصر د قاهرې په شمالي هدیره کې د (قایت بیګ) د قبر د ګنبدې ښکلاوې چې مملوکانو په کالو په دوره پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(٥ انځور) په اومه هجري پیړۍ کې ډهلی ته نږدې د (قطب جومات) حجاري.

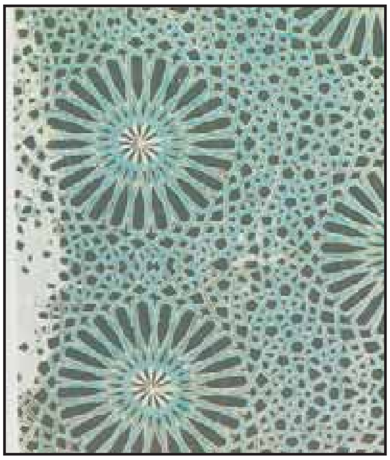

(٤ انځور) په اومه پیړۍ کې د (لاکارتای) د مدرسې د چت کاشي کاري.

(٦ انځور) په لسمه هجري پیړۍ کې په ایران کې (سجاده ایي)قالینچه

د لرګیـو لوښـې، درخت ټوټې ، قالینـې او د کتابونو جوړول یې نـورې لاس تـه راوړنې دي. که څه هم په ننـۍ نړۍ کې دا نمونې د اسلامي هنر په طراحیو کې غور، دقت او ظرافت ګڼل کېږي، خو په هغو زمانو کې د بېلا بېلو وګړو د استفادې لپاره جوړې شوې وې چې ځانګړې ډیزاینونه یې درلودل. په اسـلامي هنر کې د ډیزاینونو برخه له هنر سـره یو ځای شوه، ترڅو مسـلمانان هره شیبه په نظم،ښکلا ،برابـرۍ او هم غـبرۍ کې ژوندوکړي. د اسـلامي هنر په نمونو کې سطحې ډېرې ظریفې او دقیقې په ښکلا پوښل شوې دي په اسلامي لومړنیو پیړیو کې هنري ښـکلا وې په هندسـي طرحواو نقشونو کې ،لکه: د ونـو او بوټو شـکلونه (اشکال ګیاهي) او اسلامي ډیزاینونه (مارپیچي) شـامل وو. وروسـته یې په کاشي کاریو، سفالي او فلزي لوښـو، د ټوکـر په ټوټو، قالینـو ، میناتوري د الوتونکـو، حیواناتو او انسانانو په انځورونو کې رواج وموند.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۷ انځور) پــه څلورمه هجري پيړۍ کې په هسـپانيه کې د (قرطبه) جامع جومات.

مسلمانو هنرمندانو په دې نمونو کې له طبيعت څخه په تقليد پيل وکړاو د شـکلونو په سـاده کولو کې يې له ظاهري شکل څخه ډه ډه وکړه، ترڅو د ليدونکي ذهــن له واقعي نړۍ څخه بيل او معنوي نړۍ ته يې را وبولــي، نو ځکه پــه قرآنکريم او جــای نمازونو باندې د انســان او حيــوان تصويرونه نــه انځوروي، په دې نمونو کې هندســي پيچلي خطونه او رنګونه په اســلامي ډيزاينونو کې د ســترګو د حرکت سبب ګرځــي چــې د ليدونکي ذهــن په يوه نقطــه کې نه دريږي دا ريتميک حرکت د نقشــونو په طراحۍ کې د رياضي په شان نظم ليدل کيږي، تعادل او هم غږي چې په نيول شــوې او خالي فضا کې منځ ته راغلي دي په اثاروکې ســربيره په ځانګړي شکل، حرکت، نظم، تعادل او همغږي را منځته کوي. د مسلمانو هنرمندانو له نظره دا هم غږي، د نړۍ د يوالي ښکاره کوي.

تمرين:

۱- د روښانې فضا او د ښکلا ورکولو په نقشونو سره وغږيږئ.

۲- د اسلامي هنر کومې نمونې موليدلي دي؟ د ډېروښکلونمونو په هلکه يې ځوليکې وليکئ.

۳- کومې هنرې ځانګې پيژنئ چې د مسلمانانو تر منځ دو د يزه بنه لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰

له اسلامي ډيزاينونو څخه کاپي کول

ايا د اسلامي ډيزاينونو د کاپي کولو په لاره چاره پوهيږئ؟

(۱ تصوير) په راولپنډی کې د (معي الدين .... د مقبري کاشي کاري.

د قالينې او کاشي د ښکلو ډيزاينونو د کاپي کولو لپاره لومړی د خپلې خوښې ډيزاين پيدا کړئ، وروسته په ترس کاغذ کې يې (شفاف کاغذ) کاپي واخلئ ترڅو وکولی شئ چې بل کاغذ ته يې وليږدوئ او بيا يې رنګه کړئ.

د طرحې د انتقال لپاره ښه داده چې ډيزاين د ميز پر سر انځور کړئ او په تخته يې کېږدئ او بيا دترس کاغذ ورباندې سربېره داسې ټينګ کړئ چې د کارکولو په وخت کې ونه ښوري. وروسته د ډيزاين خطونه په ډېر غور سره وباسئ. ښه داده چې لومړی د ډيزاين اصلي خطونه وکاږئ او وروسته يې جزييات رسامي کړئ. کله موچې ډيزاين بشپړ کړ، هغه له اصلي ډيزاين څخه جلاکړئ. اصلي طراحي ليرې کړئ او د ترس کاغذپه بل مخ واړوئ. ډيزاين د دويم ځل لپاره انځور کړئ، ترڅو د اصلي کاغذ د ټاپه کولو لپاره چمتو شي. لومړی لړ پنډکاغذ يا مقوا چې د رنګه کولو لپاره مناسب وي، د نقاشی د ميز په تخته د سکاشتيپ په وسيله يې ځلور واړه څنډې ونښلوئ.

(۲ تصوير) طرحه د کاغذ په مخ پلي شوي ده.

د ترس کاغذ په خپل اصلي مخ راواړوئ او په نښلول شوي ډبل کاغذ یې داسې ونښلوئ چې کونجونه یې سره برابر وي، ترڅو کلک شي.

(۱۵ انځور) یوه بله مرحله.

یووار بیا هغه خطونه چې د ترس په کاغذ معلومېږي انځور کړئ، ترڅو ډیزاین له ترس کاغذ څخه ډبل کاغذ ته ور ولیږدول شي. ورو، ورو د ترس کاغذ له ډبل کاغذ څخه جلا کړئ او وګورئ چې ډیزاین په بشپړه توګه ډبل کاغذته انتقال شوی دی او کنه؟

که ستاسې ډیزاین بشپړ، نو په هغه صورت کې د رنګه کولو لپاره چمتو دی.

لومړی له ابي رنګونو څخه یو ډېر تیاره رنګ جوړ کړئ او هغه ځایونه چې تیاره معلومېږي، رنګه کړئ او بیا له روښانه رنګونو څخه رنګونه جوړ کړئ او په خپلو ځایونو کې یې وکاروئ، ترڅو رنګول بشپړ شي.

وروسته کاغذ له میز او یا د نقاشۍ له تختې څخه جلا کړئ او هغه په شیشه یې قاب کې کېږدئ.

(٤ انځور) اخري مرحله.

تمرین

له یوه اسلامي ډیزاین څخه یوه ښکلې کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11

د لیک د ښکلا له هنر سره اشنايي.

«من کتب بسم الله الرحمن الرحيم مجودة تعظيماً الله غفرالله له.
څوک چې د الله د درناوي په خاطر بسم الله الرحمن الرحيم په ښکلي خط وليکي الله تعالی به هغه وبخښي.

د ښکلي ليکلوهنر د اسلامي لومړيو پيړيو لومړنۍ پديده ده چې د اسلام د سپيځلي دين له خپريدو نه وروسته يې په مکه معظمه کې پراختيا او پر مختيا وموند له. د سواد زده کړه پيل شوه او لومړني قرآن کريمونه په ((کوفي خط))

(۱ انځور) د ياقوت المستعصمي امضاء)

وليکل شـول. اسلامي حسـن خط د قرآنکريم او نبوي احاديثو دليکلو په خدمت کې و چې مسلمانانو ته يې ډېر ارزښت درلود.

د هغـو ی د هڅوپـه نتيجـه کې يې د الهـي کلام لپاره يو پـه زړه پورې هنر چې د هغې د ښـکلا ارزښـت يې درلود، مينځ ته راوړ. د حضرت محمد الرسول الله (ص) له وفات نه وروسته امير المومنين حضرت ابوبکر صديق (رض) او حضـرت عثمـان (رض) ته دنده وسـپارله چې د قرآنکريم نسـخې را ټولې کړي او د حافظانو په مرسـته يې مقابله کړي او په واحد شـکل يې وليکي. د قرآنکريم په ليکلو سـربېره د قرآني آياتونو، حديثونو ،دوعاگانو او مبارکو نومونـو بېلا بېلو ليکنې پـه ودانيو ، په ځانګړې ډول په جوماتونو، منبرونو، دروازو، سـفالي لوښـو، فلزاتو او د ټوکر په ټوټو رواج وموند دا خطونه يا ليکنې له هندسـي ډيزاينونو سـره د ښـکلا لپاره په اسلامي هنر کې کارول کيدل.

(۲ انځور) د نهمې هجرې پېړۍ په دويمه نيمايي کې د قرآنکريم د دوو لمړنيو صفحوپه نازک نخودي کاغذ په نسخ خط ليکل شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دریمه هجري پیړۍ کې (ابن مقله بیضاوي) د لیکونو د اسانه کولو لپاره له کوفي خط څخه نوي لیکونه راویستل، لکه: د (نسخ) لیک د وخت په تیریدو سره بشپړ او ښکلا یې هم زیاته شوه او له هغه وروسته تر اوسه پورې ټول قر آن شریفونه په نسخ خط لیکل کېږي.

ابن مقله د نسخ په لیک کې نور بدلونونه هم راوستل چې په پایله کې یې د ثلث خط منځ ته راوړو. وروسته نور نوې لیکونـه، لکه: ریحان او محقـق د قرآنکریم د سـورتونو د عنوانونـو لپـاره او د توقیع خط چـې قاضیانو به د اسـنادو پـه لیکلو کې ترې کار اخیسـت د (رقاع) خط د فرمانونو، رقعو او د کتابونـو د عنوانونـو دلیکلـو لپـاره او د ولایتونـو حاکمانو په دې خـط لیکنې کولې.

د نسـخ او ثلث خطونو په منځ ته را تګ سره په اسـلامي هېوادونو کې د الهي کلام لیکنې په ډېره ښکلې بڼه سرته رسیدې. هنرمندانو د پاڼو، لیکنو ، ښکلا، قرآنکریم لومړیو پاڼو، د سورتونو د پای علامې او د کتابونود ټوکونو په جوړیدنه کې مرسته کوله. د ابن مقله وروسته د خط هنرمندانو اسـلامي لیکونه لوړو پوړیو ته ورسـول، لکه: (د ابن بواب (چې د نسخ خط قانونمندي یې مشـخصه کړه) ، (یاقوت مسـتعصمي (چې بېل بیل خطونه یې ډېر ښکلي لیکل) او(احمد نیریزي) چې دخط په ښکلا او پیاوړتیا کې یې سـاری نـه درلود.) اتمه هجري پیړۍ د خط د ښـکلایوه ډېره ښـه دوره وه د خط په ښـکلا سـربېره د دې پیړۍ هنرمندانو

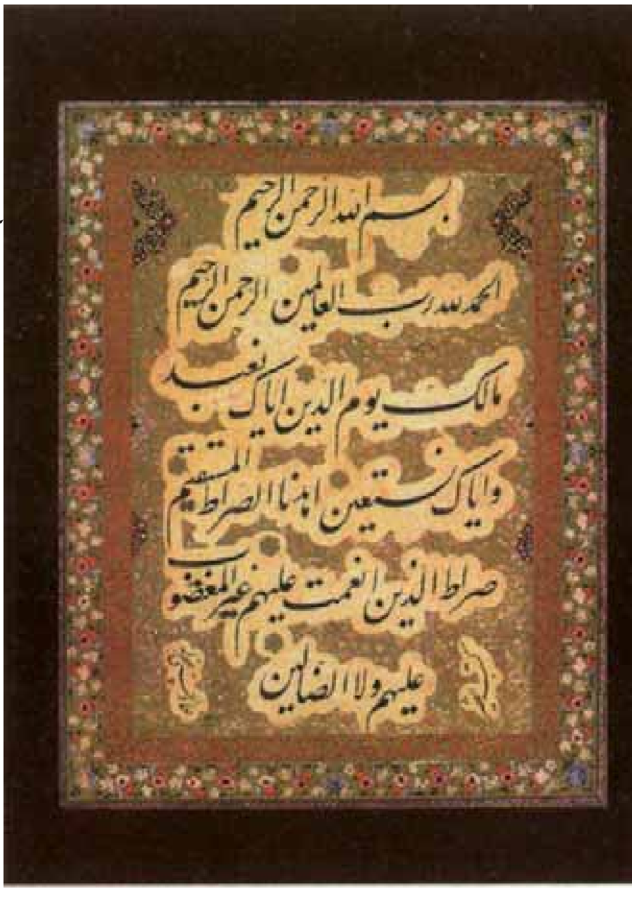

(۲ انځور) د فاتحه سورت د میر عما دحسینی هراتي لیکنه.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـوي ليكونه، لكه: د (تعليق) (خط چې د توقيع او رقاع خطونو له تركيب ځخه منځ ته راغلي دي د (نستعليق) چې د (نسخ او دتعليق له خطونوڅخه جوړشوى دى). او د شكست خط يې وكاراوه . د نستعليق ليك په اسلامي دوره كې وروستنى پړاو دى.په دې ليك ډېرو خطاطانو ليكنې كړې دي، لكه: (مير علي هروي) او (ميرعما (حسيني) چې ليك يې د كمال لوړې درجې ته رسولى دى.هنرمندانو بېل بېـل اسـلامي خطونـه پـه ديوالونـو، ودانيـو، دروازو، د منبرونـو په ديوالونـو، د قرآنكريم په رحلونو په ډول ډول لوښو او ټوكرانو باندې كارولي دي.

(٤ انځور)

تمرين:

١- د ښكلي ليك نمونې مو په كومو ځايونو كې ليدلي دي؟

٢- د نامتوجوماتونو دروازې او د خلكوكورونو ته ځير شئ او ووايئ چې له كومو موادو ځخه جوړشوي دي؟

٣- هغه وسيلې چې په خپلو شاوخواكې وينئ، كوم اسلامي ښكلى ليك په كې كارول شوى دى؟

٤- آيا ستاسې په ښاراو يا كلي كې نامتو خطاط شته؟ په دې هكله معلومات وړاندې كړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲

د بسم الله الرحمن الرحیم کاپي کول.

ایا غواړئ چې له (بسم الرحمن الرحیم) څخه کاپي جوړه کړئ او په خپل کورکې یې وځړوئ؟

مسلمانو خطاطانو الهي آیتونه په ښکلې بڼه لیکلي دي. د بسم الرحمن الرحیم څو نمونې مو په کتابونو، دټلویزیون په صفحه او د جوماتونو په دیوالونو لیدلي دي؟
د نیمې تختې کاغذ په اندازه د بسم الله یو ښکلی تصویر پیدا کړئ او د بسم الله دکاغذ په اندازه د ترس کاغذ (روښانه کاغذ) راواخلئ او د بسم الله په سرېې داسې ونښلوئ چې ونه ښوریږي. هیرمو نه شي چې د بسم الله د لیکو په وخت کې باید اودس وکړئ. د بسم الله لیکل د لسم درس په شان کاپي کړئ.
اصلي کاغذ د نقاشۍ د میز په تخته باندې په سکاشټیپ ونښلوئ. د دې لپاره چې د کار کولو په وخت کې ونه ښوریږي او بل دا چې کاغذ د ابي رنګونو د استعمالولو په وخت کې پړسیږي له وچیدو وروسته به رنګونه بیا خپل اصلي حالت ته راوګرځي. د رنګه کولو لپاره لومړی ډېره تیاره سیایي انتخاب کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مویکڅ قلم په اوبو لوند کړئ او د آبي رنګونو دخپلې خوښې په رنګ یې ککړکړئ
وروسته مویک قلم د رسامۍ په پلیټ (مناسب پلاستیکي لوښي، لرګیو، فلزي
شیشه یې لوښو او یا د ابي رنګونو د قوتۍ په سرپوښ وموښئ، ترڅو رنګ او اوبه
ښـه سره ګډاو ترکیب شي. که رنګ ټینګ (غلیظ) وي او په مویک پورې نښلي
د دویم ځل لپاره یې په اوبو کې غوټه کړئ. ترڅو ټینګوالی یې د کارولو وړشي.
ستاسې تیار شوی رنګ د مویکڅ قلم په واسطه د کاغذ پر مخ کېږدئ او په ډېر
غور او دقت رنګونه د اصلي خطاطی په شان په خپلو ځایونو کې په کار یوسئ.
کله مو چې د بسم الله سطحه له رنګ ډګه کړه. بل رنګ جوړ کړئ. کله چې
پخوانی رنګ وچ شو. نوی رنګ پرې وکاروئ. د بل رنګ د کارولو په وخت
کې خپل مویک په اوبو کې ووهی، ترڅو پخوانی رنګ په بشپړ توګه پاک شي.
رنګونه له تیاره څخه د روښانه رنګ په لور په خپلو ځایونو کې وکاروئ، ترڅو د
کاغذ پر مخ مولیک بشپړ شي.
د کار تر بشپړیدو او وچیدو وروسته د میز او یا د رسامۍ له تختې څخه یې جلا
کړئ او په شیشه یې چوکاټ کې یې پخپله کوټه کې وځړوئ.

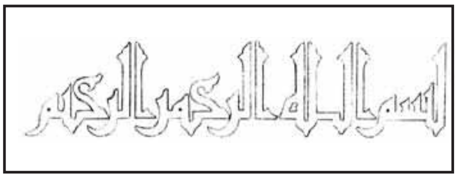

تمرین:

د بسم الله الرحمن الرحیم یوه ښکلې نمونه پیدا کړئ او د هغې یوه کاپي جوړه کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳

له اسلامي معمارۍ سره اشنايي.

ايا غواړئ چې (لااله الا الله وحده دينه الا سلام و محمداً عبده و رسوله) کاپي کړئ او په خپل کور کې يې وځړوئ؟

حضرت محمد الرسول الله (ص) د معراج د شپې په هکله وايي چې يوه ډېر لويه گنبده مې وليدله چې له سپينو مرواريدو څخه جوړه شوې وه چې په څلورو ستنو په څلورو کنجو ولاړه وه او په هغې کې ليکل شوي وو چې (لااله اله الله وحده دينه الاسلام و محمداً عبده ورسوله) دا روايت د هرې اسلامي ودانۍ روحاني نمونه ده. له مراکش څخه د اناتولي تر لويديځ په ترکيه او د البرز او د مازندرانو د شنو درو نه تر هندوکش، سپين غره، هرات، غور اوبلخ زمونږ په گران هېواد کې شتون لري چې د معمارۍ له نظره سره ورته والي لري او د طبيعي چاپيريال د ښکلا وو سره په هره سيمه کې همغږي لري. د اسلامي معمارۍ هنري آثار د مسلمانانو ترمنځ دهمغږۍ نمونه ده. د طبيعي چاپيريال د همغږي سربېره د ودانيو د بېلا بېلو برخو ښکلا وې هم سره ورته والي لري. تاريخي ابدات که څه هم د جومات په د ننه او يا باندنۍ برخه کې وي او يا په کوم شخصي کور کې وي، په هغوی

انځور د صفويانو په دوره کې په اصفهان کې يو لوی اوښکلی ...ومات چې لرې ليدل کېږي.

(۱ انځور)

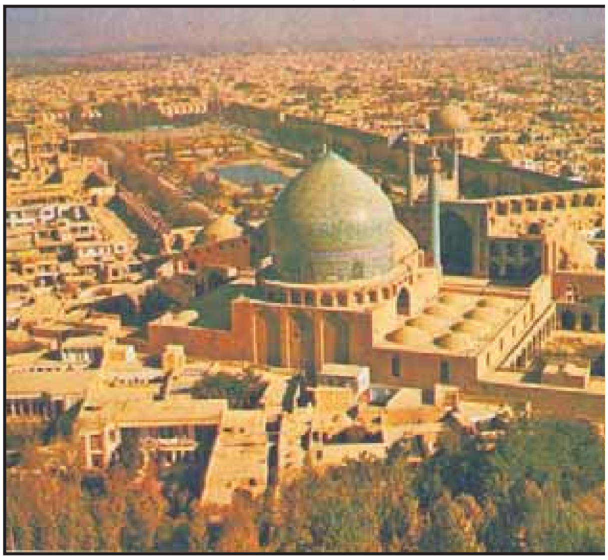

(c) ketabton.com: The Digital Library

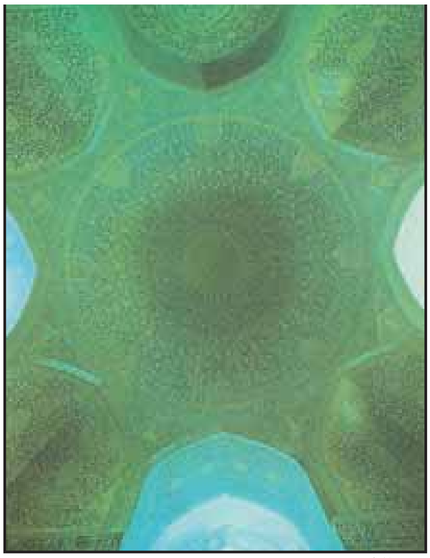

(۲ انځور)

(۳انځور) د ترکیې د استا نبول په جومات کې لویه مرکزي گنبده

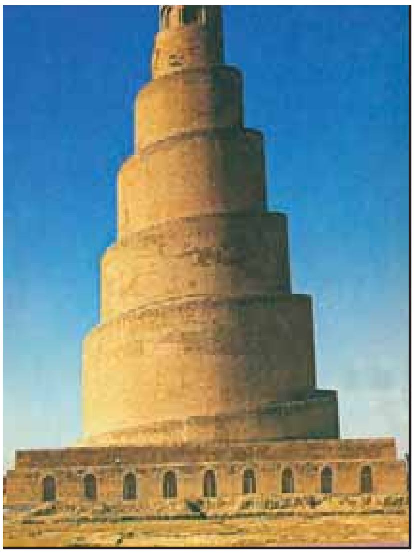

(٤ انځـور) د دریمـي هجـري پیړۍ په سـر کې د اسـلامي نړۍ د عراق د سـا مرا لوی جومات چې مناری یې پنځوس متره لوړوالی لري.

کې د ارامتیا او همغږۍ قانون حاکم دی.

د ودانۍ ټینګښت او تعادل په متقارنو طرحو (له دواړو خواو نه یو شان نسبت هغه محورته چې په منځنې برخه کې دی)، لکه: د یو ې گنبدې ښي او چپ اړخونه چې سره یوشانته دي) جوړ شوي دي او د ودانۍ د فضا طراحي داسې شوې ده چې انسان ته ارامتیا او تعادل وربخښي.

اسلامي ښارجوړونه، کورونه، جادې، بازارونه او دښاري ژوندانه نورې اجزاوې داسې طراحي کیدې چې له طبیعي عواملو څخه ډیر زیات کار واخیستل شي.د مثال په توگه په ښاري اسلامي معماری او ودانیو کې له نور او رڼا څخه گټه اخیستنه داسې وه چې له یوې خوایې انسان د پاك خدای په فکر کې اچوو او له بلې خوا د طبیعي روښنایي وسیله او د ودانۍ د تودخې منبع وه. د اسلامي معمارۍ هنري آثار په دوو ډلو ویشل کیږي:

۱- معماري، مذهبي ودانۍ، لکه: جومات، مدرسې او قبرونه او ....

۲- د نورو ودانیو معماري، لکه: کور، مانۍ، باغونه، کاروان سرایونه، حمامونه، بازارونه، پلونه او ....

د اسلامي معمارۍ ډیرې مهمې نمونې جوماتونه دي.

مسلمانانو د جوماتونو د جوړولو د ښکلا لپاره چې د لوی خدای(ج) د سجدې او

عبادت ځای دی د قرآنکریم له آیتونو څخه په ډېره ښکلې بڼه د ډېر دقیق هندسي تناسب له لیکلوڅخه ګټه اخیستله. د جومات د ودانۍ نقشه په ټوله اسلامي نړۍ کې یو شان ده سربېره پر هغې جزییات او ښکلاوې یې هم یو شانته دي.

د جومات د ودانۍ ټول بعدونه له دایرې څخه لاس ته راځي. کله چې د جومات چت جوړشي، نو په هغې باندې گنبده جوړېږي. گنبده په بېلو بېلو شکلونو جوړیږي چې ډېرې مشهورې یې له منحني خطوڅخه چې نیمې کرې ته ورته والی لري، جوړې شوي دي.

په جوماتونو سربېره گنبدې په زیارتونو هم رواج درلود. په زیارتو جوماتونو کې منارې دگنبدو په څنګ کې جوړیدې چې د منارو منځ به مارپیچي و او اذان کوونکي به د منار پورتنۍ برخې ته پورته کیدل او اذان به یې کولو چې ټولوخلکو به هغه اوریده.

په اسلامي نړۍ کې د منارو ښکلاوو ځانګړې بڼه درلوده په لومړي سرکې منارې د مکعب په شکل جوړیدې، خو وروسته یې د استوانې شکل رواج وموند. د منارو د ښکلا لپاره په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې له بېلو بېلو روشونو او طریقو څخه کار اخیستل شوی دی.

چې دا ښکلا وې دګنبدې له ښکلا وو رامنځته کېدې. د جومات په د ننه کې فضا داسې طراحي کیدله چې د لوی خدای(ج) عظمت په ټولو برخو او د انسان په احساس باندې اغیزه وکړي. دګنبدې په داخلي برخه کې د قرآنکریم آیتونه نقشونه او ښکلا وې د دیوالونو تر مرکزي نقطې پورې لیدل کېږي. په دې ټولو کې د محراب ښکلا ځانګړې ارزښت لري.

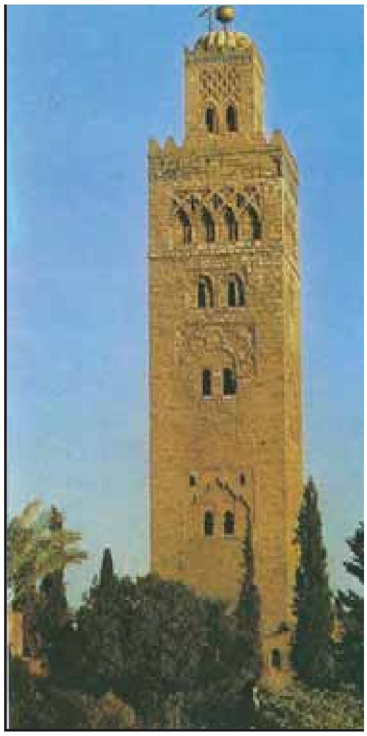

(۵ تصویر)په مراکش کې دکتوبیه دجومات مناره چې د (موحدون) په دوره کې پای ته ورسیده

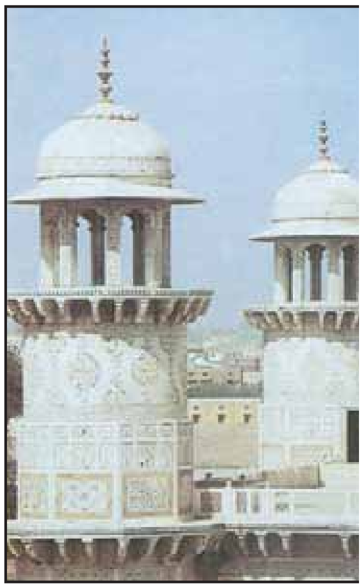

(٦ انځور) د هند په آگرا کې د (اعتمادوله) د قبرمنارې چې په ۱۵ هـ ش پېړۍ کې جوړې شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

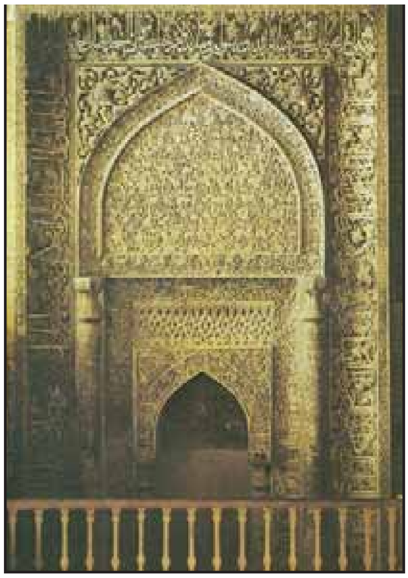
(۷ انځور) د اصفهان د جامع جوماټ محراب په ۷۱۰ هـ ق کال کې.

(۸ انځور) په مراکش کې د (بن لوسف مدرسی محراب په لسمه پېړۍ کې.

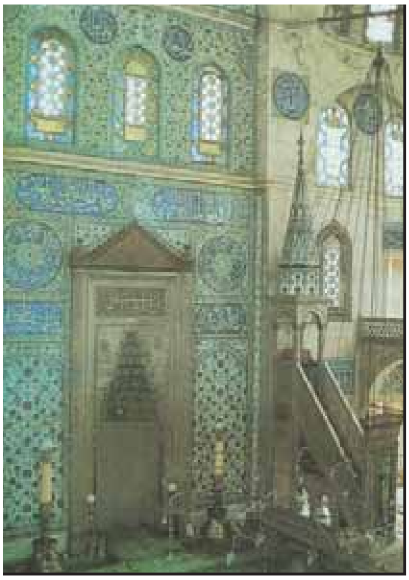
(۹ انځور) د ترکیې په استانبول کې د (سوکولو) جوماټ محراب او منبر په لسمه هجري پېړۍ کې.

(۱۰ انځور) د مصر په قاهره کې د (مؤید) د جوماټ منبر.

محراب د قبلې لوری ښیي او ټول مسلمانان د لمانځه پر مهال محراب ته مخامخ درېږي. له دې امله په هر جوماټ کې محراب ته ډېرې ښکلې ښکلاوې ورکوي.

په زیاتره جوماتونو کې د محراب ترڅنګ منبرونه د جماعت د امام لپاره جوړ شوي دي چې د وعظ په وخت کې ولیدل شي او غږ يې واورېدل شي. د وخت په تېرېدو سره کله چې منبرونه له لرګي څخه جوړ شول په ټولو اسلامي هېوادو کې يې رواج وموند.

د منبرونو په طراحی او ښکلا کې ډېر توپیرونه لیدل کیدل خو په کلي ډول هر څومره چې د مسلمانانو هنري ذوق په بېلا بېلو اسلامي هېوادونو کې د معمارۍ بېل بېل سبکونه منځ ته راوړي وو، خو له روحاني فضا سره يې ډېر ژور اوګډپیوند درلود. دا جوماتونه په هسپانیه کې د قرطبه جوماټ په ایران کې د اصفهان جوماټ، د هرات جامع جوماټ، دهند جوماټ او په نورو اسلامي هېوادونو کې جامع جوماتونه له یو اوبل سره په اړیکه کې جوړشوي دي.

تمرین:

۱- زموږ په ګران هېواد کې کوم لوی جوماتونه وجود لري؟

۲- د دې جوماتونو ښکلا وې څه ډول دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴

له اسلامي سبک څخه پر استفادې (پُل) جوړول

ایا کوم لرغونی پل مولیدلی دی ؟

پلونه له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړیږي. که یو اوږد او پنډ لرګی د اوبو په سر کېږدو، د پلونوله ډلې څخه شمېرل کېږي.

انسانانو تر اوسه ډېر زيات پلونه په بېلو بېلو شکلونو له اوبو څخه د تیریدو لپاره جوړ کړي دي. پلونه د اسلامي معماری یو ه په زړه پورې نمونه ده . د دې پلونو محکمتیا، ظرافت او ښکلا د دې سبب شوي ده چې له سلګونو کالو وروسته هم جوړ پاتې شي.

آیا ستاسې په چاپیریال کې لرغوني پلونه شته؟ هغه پلونه چې ستاسې په چاپیریال کې موجود دي، هغې ته په ځير او دقت سره وګورئ. تاسې هم کولی شئ چې یو پُل لومړی

(۱ انځور) د پُل بیاتي شوی برخې

(۲ انځور) د پُل مختلفې برخې سره نښلوي.

په یو پنډ یا مقوا کاغذ باندې انځوروئ. وروسته د انځور اضافي برخې بیاتې کړئ چې د پُل یو دیوال جوړ شي. جوړ شوی دیوال په بل پنډ کاغذ کېږدئ او شاوخوا یې په پنسل خطونه وباسئ او خطونه په غور سره د بیاتې په واسطه بیاتې کړئ. ترڅو بله کاپي کټه مټه جوړه شي، نو په دې وجه د پل دوه اصلي دیوالونه جوړیږي. د سر پوښلو لپاره له یوه نازک کاغذ څخه کار واخلئ او اوږدوالی یې د پُل د دیوال په اندازه او پلنوالی یې د پُل د عرض په اندازه ونیسئ او کاغذ او اضافي برخې یې بیاتې کړئ. د پُل یو سر پوښ په دیوالو باندې په سریښو ونښلوئ، ترڅو ستاسې لاسي کار جوړ شي او هم کولی شئ چې جوړ شوی پُل په ډبل مقوایي کاغذ ونښلوئ او د خپلې خوښې په رنګونو یې رنګه کړئ. که غواړئ پُل ته نوره ښکلا ورکړئ، نو وړې ډبرې، پاڼې او ښاخونه ورپورې ونښلوئ او د پُل لاندېنۍ برخه د اوبو په رنګ رنګه کړئ.

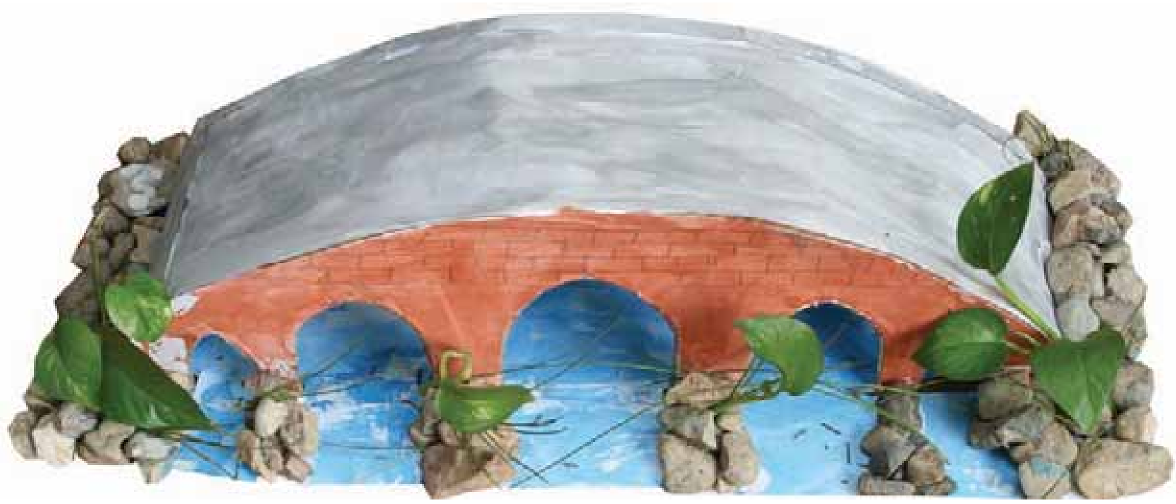

(۳ انځور) د پله لاسي کار

تمرین:
له ډبل او نازک کاغذ څخه په ګټه اخیستنه یو ښکلی پُل جوړ کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵

له اسلامي هنرونو سره اشنايي

(۱ انځور) د ښکلی بسم الله الرحمن الرحیم تذهیب

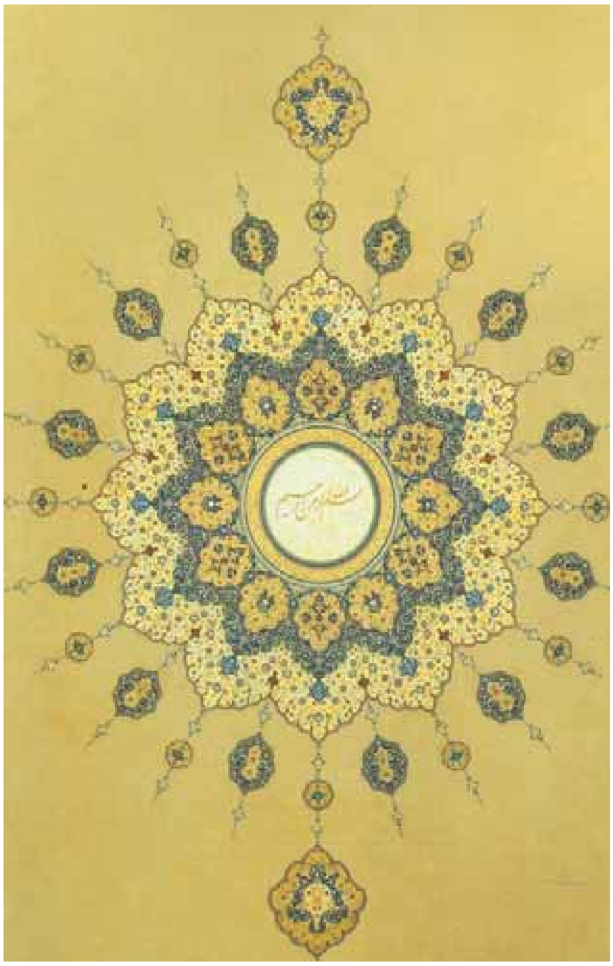

حضرت رسول الله (ص) فرمايلي دي:

((ان الله کتب الاحسان علي کل شیء)) بی له شکه الله (ج) ښيګڼې او ښه والی ته لازمه پاملرنه کړي ده.

په اسلامي تفکر کې هنر د موادو او شیانو د ښکلا وو یوه طریقه ده. هر شی هم څرګند او هم پټه ښه لري چې مسلمان هنرمند باید د هغې په هکله دقیق فکر وکړي. له ډېروښو تناسبونوڅخه په طراحي او د ظرافت په جوړيدو کې ګټه واخلي او د هر شي په جوړيدوکې مادي عالم له روحي عالم سره پیوند کړي.

په اسلامي هنر کې ښکلا او ګټه دا دوه مهم صفتونه د وسیلو او د ډول ډول هنري آثارو د شیانو د بیانولو لپاره دي. له دې امله د اسلامي هېوادونو په هنري آثارو کې یووالی څرګندېږي چې له دوی دجغرافیایي پولو څخه اوړي.

اسلامي هنر د بېلو بېلو ښکلو او ظریفو لوښو جوړېدنه منځ ته راوړه چې ډېر زرېې نړیوال شهرت وموند.

په دې اثارو کې ټولې سطحې په نقشونو او اسلامي خطونو باندې پوښل شوي دي چې په لومړیو وختوکې د قرآنکریم دآیتونو لپاره کاریدې او د وخت په تیریدو د تذهیب په نوم یاد شو چې په کاشي کاریو او قالین اوبدلوکې ترې ګټه واخیستل شوه او د شیانو دسطحو د ښکلا لپاره په بېلو بېلو هنرونو کې، لکه: فلزکاري، کلالي، لرګي کیندنه، شبکه کاري، د تیږو په تراشلو، په تیږه خطاطي، او ګنډلو کې ترې ګټه اخیستل شوې ده.

(٤ انځور) په دولسمه هجري پیړۍ کې په هندکې د څرمنې څلور ټوټې چې په طلایي نقشونو ښکلې کړل شوي دي (د جیوتانا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولې سطحې دوې برخې لري چې یو یې حاشیه او بل متن دی. هر یوه سطحه په بېلو بېلو دیزاینونو، لیکنو، ښکلي لیک او یا د حسن خط او انځور ګرۍ په ترکیبي بڼه جوړې شوې دي.
مرکزي ډیزاینونه د دایرې په شکل طراحي کېږي چې په ښکلیو انځورونو جوړېږي، او د اصلي سطحې د هرو څلور برخو $\frac{1}{4}$ تکرارېږي چې دا مرکزي ډیزاین د (شمشه) یا (نارنج) په نوم او $\frac{1}{4}$ برخه یې څنډه یا (ګوښه) بولي. کله کله څنډه یا شمشه په نورو ښکلیو ډیزاینونو ډکېږي او کله کله متن په یوه تکراري انځورباندې پوښل کېږي او حاشي ته په بل ډیزاین ښکلا ورکوي.
د لوښو په طراحۍ کې د لوښو د بېلو بېلو برخو لپاره ځانګړي ډیزاینونه کارول کېږي. ختیځ خاورین لوښي په بېلو بېلو ډولونو جوړېږي چې دهرې برخې د ښکلا لپاره یې بېل بېل ډیزاینونه طراحي کېږي. د لوښي د هرې برخې او د ټولولوښو د ډیزاینونو او خطونو تر منځ یووالی او همغږي ډېر ارزښت لري.

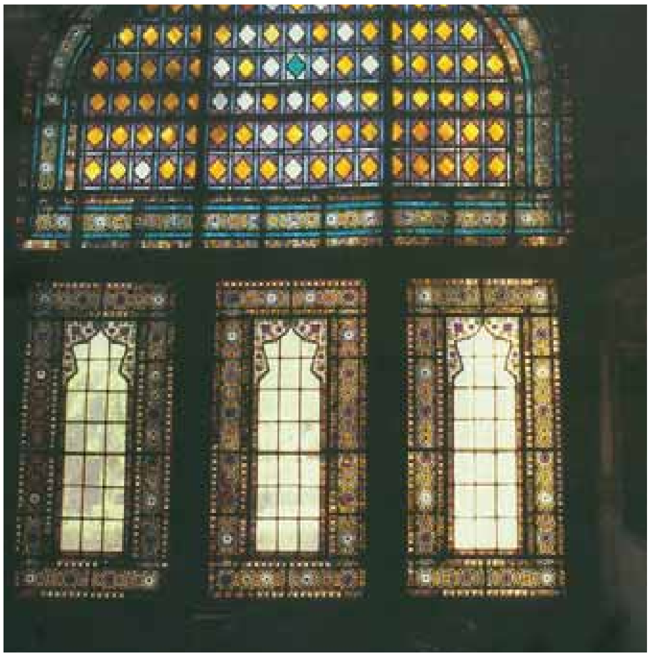
(۳ انځور)شبکه کاري شوی کړکی په اصفهان کې

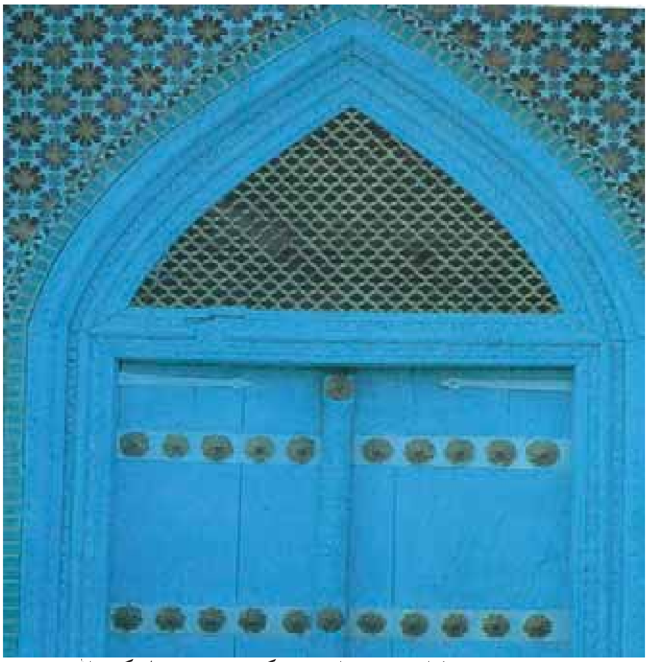
(٤ انځور) په مزار شریف کې د حضرت علي کرم الله وجهه دمقبرې دروازه

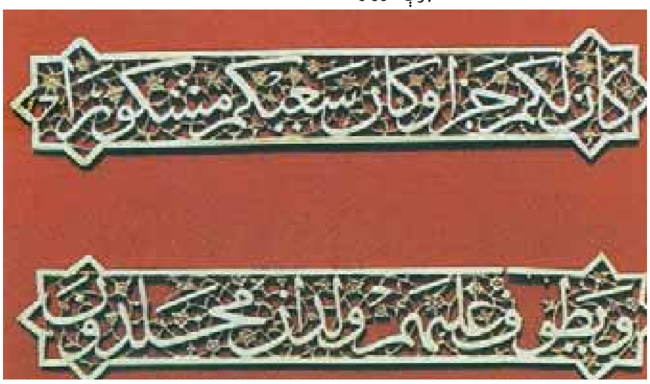
(۵ انځور) د ایران په ارد بیل کې د (شاه اسمعیل د قبر لیکنې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه هغو اثارو کې چې ډیزاینونه دحجم په دیوالونو انځوریږي، د لوښــي دخټ، مخ او څنډو اړیکه زیات مهارت ته اړتیا لري.

پــه هغو آثارو کې چې رنــګ کارول کېږي، لکه: ټوکــر اوبدل، قالینې او بدل، کاشــي کاري او .... هنرمند باید د رنګ ترکیب، همغږي او ورته والی رامنځته کړي.

(٦ انځور لعابي پتنوس چې د اسکندر په انځور ښکلی شوی دی ق. م څلورمه پیړۍ.

(۸ تصویر) په ۱۳۰۰ هجري کال کې د ایران په تبریز کې جوړه شوې قالینه.

(۷ انځور) په لسمه پیړۍ کې د ترکیې په استانبول کې په یوه تبرلیکنې.

تمرین:

۱- داسلامي هنري اثار و مهمې ځانګړتیاوې په ګوته کړئ؟

۲- په اسلامي هنرونو کې وحدت او یوالی څه دلیل لري؟

۳- ستاسې په چاپیریال کې کوم اسلامي هنر وجود لري؟

۱۶

له خټو څخه د قلمدانۍ جوړول

ایا تراوسه مو دقلمدانۍ د جوړیدو تجربه کړې ده؟

لـه خټـو څخه د قلمدانۍ د جوړیدو لپاره د خټـو د لولو (فتیلوی) له روش څخه باید ګټه واخلو. په دې روش کې باید خټه د لاسو په وسیله لوله شي.

(۱ انځور)د لوښي لاندني برخه اول لولی جوړي کړی.)

دکار پیل: د لوښي دتلي په جوړولو پیل وکړئ: لومړی د لوښي یا قلمدانۍ تل په هره اندازه چې ستاسې خوښېږي په دایروي بڼه جوړکړئ. وروسته دختهـو بوړکی (لولې) د یوه سـانتي متر په قطـر د قلمدانۍ دتلي په اندازه جوړ کړئ لومړنۍ بوړکي د قلمدانۍ د تلي سـره ونښـلوئ او بیا د هغې په سـر نور بوړکي په ډېر غور او دقت ونښـلوي ترڅو د قلم د نیمايي په اندازه جوړ شي چې بڼه یې بشپړه شي. د دې لپاره چې بوړ کي له یو بل سـره ونښلي بوړکي د لاندینۍ برخې په لوری وتراشئ او کولی شو چې خپلې ګوتې په اوبو لندې کړو او وروسته بوړکیو ته فشار ورکړو، چې یو له بل سـره کلک ونښـلي. دکار په وروستي پړاو کې هغه باید ښوې شي چې د بوړکیو بڼه معلومه نه شي. د دې لپاره چې ستاسې کار ښکلا پیدا کړي نو هغه په ښکلو ډیزاینونو رنګه کړئ.

(۱انځور) لمړنی بوړکي په سطح نښلول شوی دی.

(۲انځور نور بوړکي په سطحه ونښلوي ترڅو قلمداني جوړه شي.

(٤ تصویر) قلمداني په خپله خوښه رنګه کړئ او قلمونه په کې واچوئ.

(۵ انځور) لندې ختې ته په بېلا بېلو وسیلو فشار ورکړی او بیل بېل ډیزاینونه په کې جوړ کړئ.

(٦ انځور)د قلمداني باندنی برخه ښویه کړئ.

تمرین:

د بوړکیـو له طریقې څخه په کار اخیسـتنه یوه ښـکلې قلمداني جـوړه کړئ او بیا په ښکلیو ډیزاینونو او رنګونو ښکلا ورکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷

له میناتورۍ سره اشنایي

ولې اسلامي میناتورۍ نړیوال نوم او شهرت لري؟

د مسلمانانو لومړنی انځورګري، دطبیعي علومو د کتابونو تصویري کول وو. وروسته له هغې ورو ورو ادبي کتابونه، په ځانګړې ډول د ستروشاعرانو د شعرونو دیوانونه او د داستانونو ځینې صحنې انځوریزې شوې. غربي محققانو په دې دلیل چې په ډېره کوچنۍ اندازه او ډېر ظرافت یې دا تصویرونه د میناتور په نوم وبلل. مسلمانانو دکتابونو په انځوریز کولو کې دخوبیړیو په اوږدوکې ډېر پرمختګ وکړ. دوی د بېلو بېلو رنګونو،تصویرونه، مارپیچي ترکیب بندي او د عقیدتي مفهومو د بیانولو له امله د ښکلا او هنري ارزښت لوړو پوړیوته ورسیدل او نړیوال شهرت یې پیدا کړ.

(۱ انځور) د منابع الحیوان ابن بختیشوع د کتاب یوه پاڼه په اومه هجري قمري پېړۍ کې (نرزمری او ښځه زمری)

(۲ انځور) دخواجـوی کرماني دیـوان: د هماو همایون زرم، بغداد ۷۹۹ هـ ق کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغو انځور ګرانوچې شعرونه يې انځوريزکول، په شعرونو کې نغښتو عقيدتي مفهومونو ته يې ځانګړې پاملرنه درلوده. لويو شاعرانو، بېل بېل مضمونونه د شعر په ژبه بيانول، انځورګرانو هم له ښکلا او رنګونو څخه په ګټه اخيستنه دا شعرونه د تصوير په بڼه انځورول چې د بېلو بېلو مفهومونو او موضوعګانو سره يې ډېره لګوله. له دې امله ميناتور، يو ډول خيال (ذهني) انځور ګري ده.

(۳- انځور) (هارون الرشيد) په حمام کې د خمسه نظامي له کتاب څخه د کمال الدين بهزاد اثر هرات، ۹۰۰ هـ..ق.

په ميناتور کې له طبيعت څخه پيروي نه کوي، بلکې د شکلو په ساده کولو ، د رنګونو په بدلون ، د بېلو بېلو صحنو تمثيل او د ډول ډول موضوعګانو تصويرونه کاږي. په دې اثارو کې هنرمندان هغه نرۍ تصويروي چې په هغې کې نقاشي ډېره روښانه ده، ډېر ځليدونکي رنګونه، بې له حجمه شکلونه، زيات ظرافت او ښکلا، ګلونه او بوټي په تازه ګۍ کې تصوير شوي دي. فضايي ژوره ښودل شوې ده.په تصوير کې هېڅ سيوري نه ليدل کېږي.

(٤انځور)

ډېرو انځورګرانو د اسلامي ميناتور د شکل نيولو او وده ورکولو په هکله ستري ونډې سرته رسولي دي او ځينو تر هغې هم سترې دندې تر سره کړي دي چې د دوی له ميناتوريو څخه، نورو الهام اخيسته لکه: (جنيد السلطان) (کمال الدين بهراد) او سلطان محمد چې د دوی د آثارو نمونې په دی درس کې وينئ.

(۵ انځور)

تمرين:

۱- کومې موضوعګانی په دې انځور ګريو کې وينئ؟ د نقاشيو په هکله يې پخپلوکې سره وغږيږئ.

۲- په دی تصويرو کې کوم شکلونه او رنګونه وينئ؟ د انځور ګرۍ په هنر کې شکلونو او رنګونو ته پاملرنه وکړئ اوپه هکله يې پخپلو کې سره وغږيږئ.

۳- د (جشن ، او کوچنی اختر) د کارتونو په ميناتوريو کې ترکيب بند او مارپيچي حرکتونه پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸

د قرآنکریم د رحل جوړول

ایا تراوسه مو د قرآنکریم د رحل د جوړولو په هکله فکر کړی دی؟

مسلمانان د قرآن عظیم الشان لپاره چې د خدای(ج) کتاب دی، ښکلي رحیلونه جوړوي.ترڅو د تلاوت په وخت کې قرآنکریم له ځمکې څخه پورته پرې کیښودل شي. د قرآنکریم رحل د دوو لرګیو څخه جوړېږي، چې یو په بل کې اوبدکېږي چې په اسانی سره خلاص او ترل کېږي. د قرآنکریم د تلاوت په وخت کې رحل خلاصوي او له تلاوت څخه وروسته یې تړي او په داسې ځای کې یې ږدي چې کم ځای ونیسي.

تاسې هم کولی شئ چې هغه رحل ته ورته چې هنرمندان یې له لرګي څخه جوړوي له ډبل مقوا کاغذ څخه جوړکړئ. لومړی مقوا کاغذ د مستطیل په بڼه بیاتې کړئ. وروسته د مستطیل اندازه په دوو ورو برخو وویشئ چې

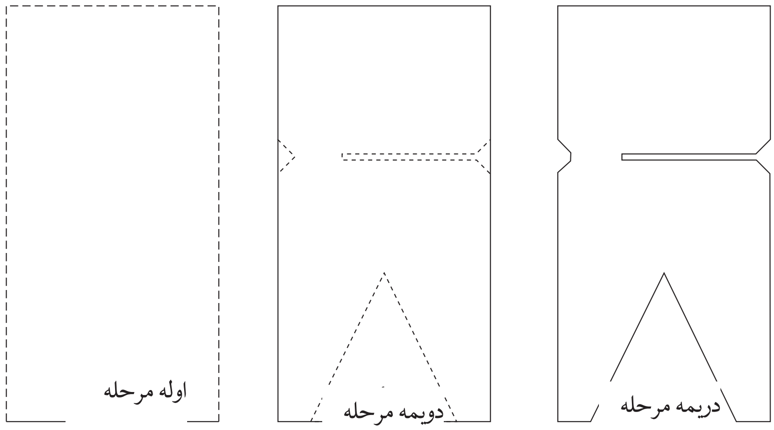

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه يې (قرآنکريم دکېښودلو) او بله يې د(پښو) برخه ده، لکه: څنګه چې په شکل کې ښودل شوي دي، مقوا کاغذ د تيرې چړې او يا بياتې په واسطه پرې کړئ. پام مو وي چې د مستطيل عرض تر پايه پورې بياتي نه کړئ چې کوچنی برخې نه لويې برخې جلا نه شي. وروسته د پښويا لاندينی برخه کې يې يو عمودي مثلث انځور کړئ او هغه هم بياتي کړئ. ترڅو د رحل پښې محکمې او ښکلي شي. د دې مرحلې ترسرته رسولو وروسته دواړه برخې له بياتي شوي ځای څخه يو په بل کې ننه باسئ.

د دې لپاره چې ستاسې رحل ښکلا پيدا کړي، نو د الله په مقدس نوم او يا په نورو دعاګانو او اسلامي ډيزاينونو ښکلا ورکړئ. دا ډيزاينونه د مقوا کاغذ او رحل په باندنيو ديوالو باندې په تور او سپين ډول او يا رنګه انځور کړی. د دې کار لپاره د رحل باندينيو ديوالونو په لويو او کوچنيو برخو ښکلې ډيزاينونه انځور کړئ، ترڅو د رحل دواړو باندنيو برخو ته ښکلا ور وبخښي وروسته بيا په خپل رحل کې قرآنکريم کېږدئ او تلاوت يې وکړئ.

تمرين:

۱- تراوسه مو د قرآنکريم څو ډوله رحلونه ليدلي دي؟ هغه له کومو موادو څخه جوړ شوی دي؟ ايا د رحل په ديوالونو ښکلاوي دي؟ دا ښکلا وې څه ډول دي؟

۲- د رحلو د ديوالونو ديو ځای کولو لپاره کومې لارې په کاروړو؟

۳- له مقوا کاغذ څخه يو رحل جوړ کړئ او په خپله خوښه ښکلا يې ديوالونه ډيزاين کاري کړئ او د خپلې خوښې په طريقه يې ديوالونو سره ونښلوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹

له افغاني هنرمندانو سره اشنا کيدل

له افغاني هنرمندانو څخه کوم کسان پيژنئ؟
هر يو د هنر په کومو څانگو کې فعاليت کوي؟

استاد محمد سعيد مشعل:

حاجي محمد سعيد (مشعل) د محمود(غوري) زوی په کال ۱۲۹۵ هـ ش کال کې د غور ولايت د(تيوره) په کلي کې وزيږيد.

استاد مشعل په يوه هنر پالونکې کورنۍ کې لوی شوی و. د ځوانۍ په وختوکې يې هنري کاروته پام ور واوښت. هڅه يې وکړه چې د استاد کمال الدين بهزاد مکتب را ژوندی کړي.

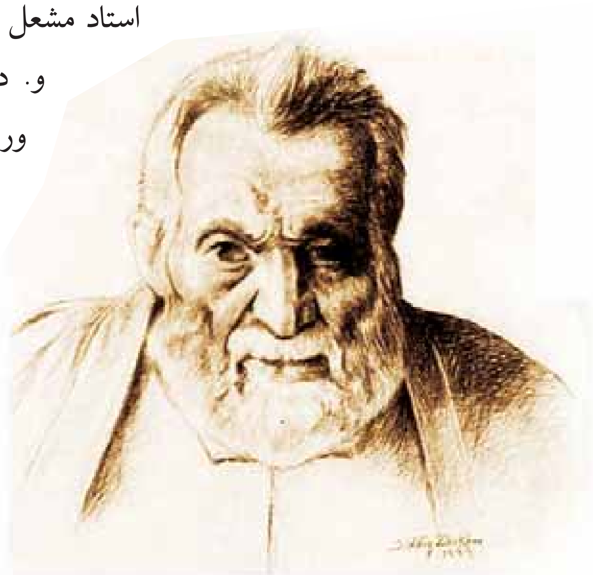

استاد له میناتور څخه پرته د حاشيو په ښکلا (تذهيب) کې د ډېرو تکړه هنرمندانو په ډله کې شمېرل شوی دی. استاد په میناتورۍ کې نوښت رامنځ ته کړ ځکه چې ده ځانگړې لاره او روش درلود او د استاد کمال الدين بهزاد د مکتب له پيروانو څخه حسابيږي. استاد

ډېرو شاګردانو ته هنري زده کړه ور په برخه کړې ده او ستر هنري خدمتونه يې سرته رسولي دي.استاد مشعل په ۱۳۷۶ هـ. ش کال کې د دلوې د مياشتې په لسمه نېټه له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې او د ابدي ژوندانه په لور روان شو. د ده ځينې اثار د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په ملي ګالرۍ، دولتي تالارونو او د خلکو په کورونو کې ساتل کېږي.

استاد عزيز الدين وکيلي پو پلزای:

استاد په ۱۲۹۷ هـ .ش کال د سنبلې د مياشتې په ۱۶مه نېټه د کابل په چهاردهي کې وزېږيد. نوموړی له دې امله په (اووه قلمي) خطاط باندې مشهور دی چې په خط کې نوښتکاريو، نقاشۍ او انځور ګرۍ کې د ګران افغانستان له نوميالیو هنرمندانو څخه و. ده د کار په ښکلا او ظرافت کې ساری نه درلود، همدارنګه د استاد وکيلي د تابلوګانو په حاشيو او متنونو کې ډېرې مهمې افغاني هنری پديدی ترسترګو کېږي. استاد وکيلي په هنري کارونو سربېره د خطاطی د هنر او تاريخي پيښو په هکله زيات کتابونه ليکلي دي. استاد د ۱۳۷۶ هـ.ش کال په لومړنيو مياشتو کې له دې نړۍ څخه سترګې پټې کړې.روح دې ښاد وي.

تمرين:

تاسې پخپلو ولايتونو کې هنرمندان پيژنئ؟ د هغوی د مهمو آثارو نوم واخلئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰

له افغاني هنرونو سره اشنا کېدل

د قالينې څټ ته په ځير سره وګورئ او ووينئ چې د هغې تار او پود د ګنډې په وسيله څه ډول سره نښلول شوي دي؟

دقالينې پر مخ څه شی وينئ؟ د قالينې رنګين ډيزاينونه څه ډول په پر له پسې ګنډو رامنځته شوي دي؟

کله چې په قالينی کښينئ او يا پر هغې باندې لمونځ کوئ څه احساس درته پيدا کېږي؟ د هنر لومړی ځانګې په افغانستان کې زرګونه کلونه لرغونتيا لري.

کـه څـه هم د هنري آثار و توليد د انســانانو د اړتيا وو دليرې کولو ســر چينه ده، دقيقــه طراحــي، د بېلو بېلو ډيزاينونو کارول، د دې هېواد د هنرمندانو د بېلا بېلو

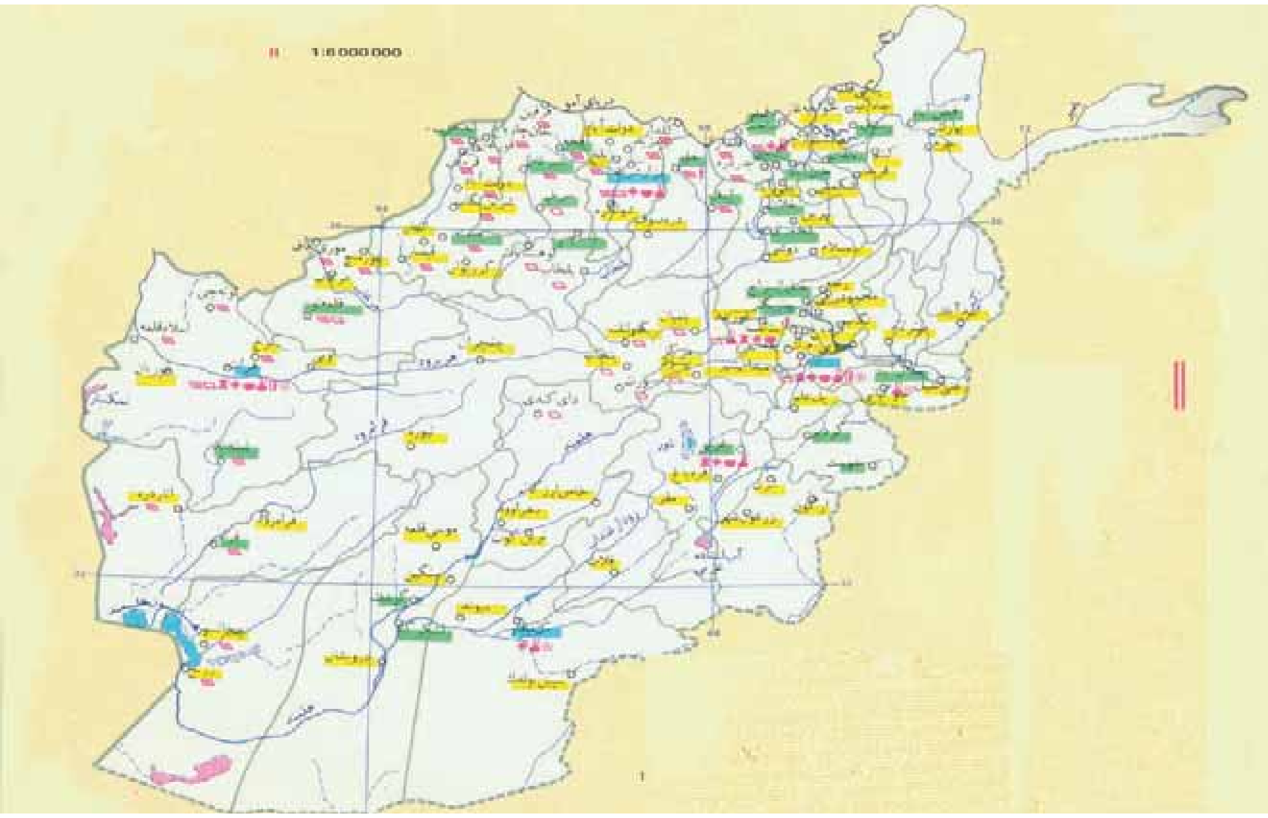

نســلونو ذوق د تاریــخ په اوږدوکې
ځرګنــدوي د خلکــو هنــري مینه
تکواو پارچوته رنــګ او ډیزاینونه
وربخښي، ښــکلي او نرم فرشونه
اوبي، ودانیو ته د قرآنکریم په مبارکو
آیاتونو ښــکلا ورکوي، ســفالي او
فلزي لوښي په ظرافت سره ښکلي
کــوي، دروازو، منبرونو او د لرګي
رحلونــو ته ښــکلا ورکوي، کاري
لوښي ښــکلي کوي، ترڅو انسان
هره شــیبه د ظرافت او ښکلا سره
اړیکې ولري، نوهغو ته يې ښــکلا
او ډیزاینونــه ورکــړي دي، نن هم
د پوســتینو جوړول، د ســرامیکي
(کلالي) لوښــو جوړول، د ښکلا
غالیــو او بــدل او ..... د هېواد په
مختلفو سیمو کې دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

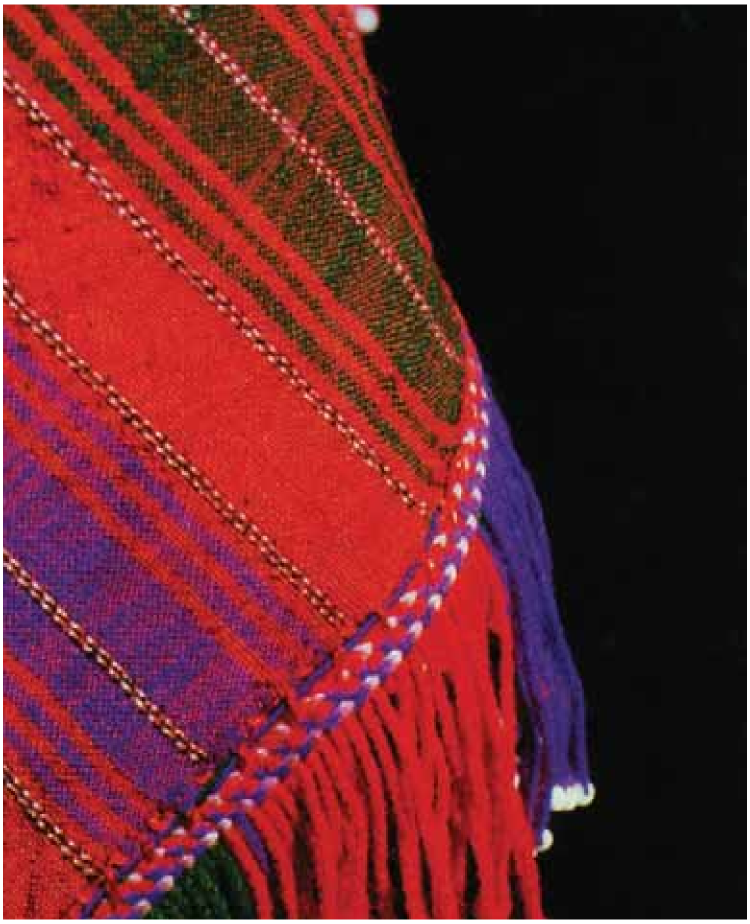

او ډېر وګړي د دغه صنایعو په جوړولګیا دي. څومره چې د تاریخي هنري آثاروساتنه ډېر ارزښت لري، همدارنګه د ډیزاینونو، بېلا بېلو هنرونو د جوړولو، کارولو او د ښکلاووطریقو او روښونو انتقال وروستیو نسلونو ته ډېره زیاته اړتیا ده.

د لاسي صنایعو تولید سربېره پر هنري او فرهنګي اړخونو داخلي او باندنیو بازارونو ته د هغو عرضه کول د اقتصاد له پلوه زیات ارزښت لري. د افغانستان په نقشه کې د لاسي صنایعو او بېلو بېلو هنرونو عمده مرکزونو ته پاملرنه وکړئ. د افغانستان په بېلو بېلو ښارونو کې خلک په بېلابېلو هنرونو بوخت دي او بېل بېل لاسي صنایع تولیدوي. د مثال په توګه په کابل ښار کې د معمارۍ، بخارۍ جوړونه، پښګري. فلزکاري، مسګري، زرګري، کندنکاري، د مریو ګنډل، د ټوکرو او بدل، دتیږو تراشل ، کلالي، نقاشي، د غالیواو بدل، خامك ګنډل وجود لري. په نورو ښاروکې د ټوکر او بدلو، وریښم او بدلو، شال او بدلو، دګلدوزۍ بېل بېل ډولونه شته ټوکریا رخت ته ښکلا ورکول، لکه: د مریوګنډل، خامك ګنډنه، له ختې څخه د سفالي لوښو جوړېدل، کلالي، د لاجور دو د غمیو جوړېدل او ډبرینو لوښو د جوړېدو هنرونه ادامه لري. چې یو له هغو څخه په هرات کې ښیښه جوړېدنه ده چې د ځانګړي ظرافت درلوودنکي ده. د ماتو او بېکاره ښیښو ویلي کولو څخه وروسته رنګونه ور سره ترکیب کوي چې میرمنې او نارینه کله ګډ او کله هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېــل بېل پــه دې کارونــو بوخت دي. او په بيلو بيلو شــکلونو گيلاســونه او ښــکلي لوښــي د لاس او اور په واســطه توليد وي چې د امريکا او اوروپا بازارونو ته يې لار پرانيستي ده که څه هم دا اثار د افغانستان په بېلا بېلو ښــارونو کې ليدل کېږي چې د ټولو ســيمو په اثارو کــې ورته والی شــته دی. د ډيزاينونــو، رنگونو او جوړولو طريقې او روشــونه يې بېل دي.د هرې ســيمې د هنرمندانو ذوق او ابتکار د دې سبب کېږي چې د ډيزاينونو او ټارو جوړول بېلې ځانگړتياوې پيدا کړي. هغه بدلونونه چې هنرمندانو د تاريخ په بېلو بېلو دوروکې په هنري آثاروکې رامنځ ته کړي دي، د هنر د مختلفو څانگو د ودې او تحول ســبب شــوي دي. د همدې تحول له امله ده چې نن د لاسي صنايعو څانگې لوړو پوړيو ته رســيدلي دي چې ډېر ارزښــتناک اثار توليدېږي، لکه: د اســتالف کلالي(سراميک) چې د افغانستان د ډېرو مشهورو کلاليو څخه ده چې په بېلو بېلو ښارونو کې يې د خرڅلاو بازارونه تاوده دي.

تمرين:

١- ستاسې په سيمه کې کوم لاسي صنايع شته دي؟

٢- تاسې د هنرونو کومې څانگې سره اشنا ياست؟

٣- له کوم افغاني هنر سره مينه او علاقه لرئ؟

٤- ايا دهنر د خپلې خوښې څانگې لپاره نوې نظريه وړاندې کولی شئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱ دافغانستان له ملي موزيمونو سره اشنا کيدل

د مزارشريف موزيم:

د مزارشريف موزيم اوږده مخينه او لرغونتيا لري. له هغه وخت څخه چې د حضرت علي کرم الله وجهه مقبرې ته پادشاه هانو سوغاتونه ورکول، د دې موزيم د جوړېدو سبب شو دا تحفې او هديې د روضې په يوه ځانګړې کوټه کې ساتل کيدې. د مزار موزيم سربېره پر قيمتي ډاليو، د مسکوکاتو او نه پيدا کيدونکو کتابونو په ځانګړې ډول د خطي نسخو کتابونه چې د هغې له ډلې څخه د قرآن عظيم الشان نسخې د قرآنکريم ځينې تفسيرونه چې له زيات ارزښت څخه برخمن دي. پخپله مبارکه روضه د معمارۍ د هنر يو لرغونی سبک دی. چې په مبارکو آياتونو ښکلې شوی دی. دا مبارکه روضه يوه تاريخي لرغوني وداني ده. په دې موزيمو سربېره زموږ په ګران هېواد کې شخصي موزيمونه هم شتون لري د نمونې په ډول سلطاني موزيم د يادولو وړلری.

د هرات موزيم:

په ۱۳۰۲ هـ.ش يا ۱۳۰٤ هـ. ش کال کې د هرات موزيم تاسيس شو او په۱۳۱۰ هـ .ش کال کې د هرات د ښار ښاروالۍ ته وسپارل شو او په ۱۳۱۲ هـ. ش کال د هرات د ښاروالۍ د مقام په حکم د پارک هوټل ودانۍ ته وليږدول شو. په هغې کې چې کوم اثار موجودوو هغه د خلکو ننداري ته ايښودل شوي وو. اکثره اثار يې د ښاروالۍ له بودجې څخه اخيستل شوي دي هغه اثار چې په هډه او بګرام کې د کيندنو په نتيجه کې لاس ته راغلي وو، د کابل د موزيم لخوا دسوغات او ډالۍ په ډول په ۱۳۲۵ هـ .ش کال دهرات موزيم ته سپارل شوي دي.

د ميمنې موزيم:

د ميمنې د ښار په يوه تاريخي غونډۍ کې د ناڅاپي کشفياتو په نتيجه کې د غوريانو د دورې مسي سکې په لاس راغلي چې په ۱۳۳۵ هـ.ش کال کې يې د ميمنې د موزيم د جوړيدو زمينه برابره کړه، ترڅو په هغې کې لرغوني اثار او شيان وساتل شي، د ميمنې د موزيم د مديرانو په هلو ځلو په کم وخت کې د ډېرو لرغونو او قديمي اثارو څخه برخمن شو او ننداره يې په ۱۳۳٦ هـ .ش کال کې پيل شوه دا ننداري دومره په زړه پورې وي چې دميمنې خلکو خپل قيمتي او تاريخي آثارد تحفې او ډالۍ په ډول دې موزيم ته ورکړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمنابعوفهرست

۱- غلام محی الدین شبنم، د ځوانانو او نویو ځوانانو د نقاشۍ د لوستلو لاربنود۱۳۸۰کال
۲- د هنر د لوست لاربنود لومړیو، دویمو او دریمو ټولګیو د ښوونکو لپاره کود نمبر ٤/٥٣، ۱۳۸۵
۳- د تجسمي هنرونواصول، دکتور محمد حسین حلیمي.
٤- د تجسمي هنرونو اصول، فني او حرفوي کوډ۲۱/ ۳٥۸، ۱۳۸٦ هـ.ش.
٥- دتجسمي هنرونو سره اشناکیدل کوډ ۳۷/۳٥۸، ۱۳۸٤ هـ.ش.
٦- فني طراحي ۱، جلد فني اوحرفوي کوډ ۹۲/ ۳٥۹، ۱۳۸۱ هـ.ش.
۷- هندسي نقشونه ۱،جلد فني او حرفوي کوډ٤۸٥، ۱۳۸٤ هـ.ش.
۸- د محلي انځور ګرۍ کارګاه فني او حرفوي کوډ۷۷/ ۳٥۹، ۱۳۸٦ هـ.ش.
۹- د لاسي چاپ کارګاه فني او حرفوي کوډ۲۰/ ۳٥۸، ۱۳۸٤ هـ .ش.
۱۰- د ایران د کاشي کاریو په هنر مقدمه محمد یوسف کیاني، فاطمه کریمي او عبد الله قوچاني و رضا عباس موزیم ۱۳٦۲ هـ.ش.
۱۱- د هنر دایره المعارف، روئیس پاکباز، د معاصر فرهنګ انتشارت.
۱۲- اسلامي هنر ارنست کونل.
۱۳- اسلامي هنر ژبه او بیان، تیوس بوکهارت.
۱٤ د ایران د لاسي صنایعوسره اشناکیدل، ۱ جلد فني او حرفوي کوډ۳۰/۳٥۹، ۱۳۷۸، هـ.ش.
۱٥- د ایران د لاسي صنایعو په لور، د احمد لارام په اهتمام. د ایران د تهران د ملي بانک.
انتشارت ۱۳٥٦ هـ.ش.
۱٦- علم په اسلام کې، د احمد لارام په اهتمام د تهران د سروش انتشارت ۱۳٦٦ هـ.ش.
۱۷- د خوشنو یسۍ هنر اول او دویم جلد، کوډ ٥/ ۲۰٤.
۱۸- د خط ښکلا په اسلامي فرهنګ کې، ان ماری شیمل د قدس ولایت انتشارت.
۱۹- د خط تاریخ او د افغانستان پخوانۍ لیکنې عبدالحي حبیبي.
۲۰- د ایران نقاشي، بازیل ګري د تهران د نوي عصر انتشارت ۱۳٦۹ هـ.ش.
۲۱- د ایران د نقاشي هنرته کتنه، ډکتر اکبر تجویدي. د فرهنګ او اسلامي ارشاد انتشارت تهران ۱۳۷٥ هـ.ش.
۲۲- د هنر کارګاه ۱ جلد د پوهنځی نه مخکې کوډ٥۹٤، ۱۳۸۷ هـ.ش.
۲۳- د هنرسیر په تاریخ ۲ جلد. د پوهنځی نه مخکې کوډ۸/ ٥۹٤ ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٤- د افغانستان د تاریخ فشرده، فاروق انصاري، دمطالعاتو مرکزکابل ۱۳۸٦ هـ.ش.
۲٥- موزیم پیژندنه او د موزیمونو سیر په افغانستان کې، د ائنوګرامی دیپارتمنت او باستان پیژندنه د اجتماعي علومو پوهنځی، د کابل پوهنتون پوهندوی محمد رسول باوري کابل ۱۳۷٥ هـ.ش.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library